

**Zdravotnické právo ve vztahu k
ošetřovatelství
Právo a legislativa**

Mgr. et Mgr. Magdalena Jíchová

Zdravotnické právo

- **Soubor právních norem upravujících poskytování zdravotní péče v širším smyslu.**
- Zahrnuje čtyři oblasti: a) samotnou právní úpravu vztahu lékař–pacient a všech jeho aspektů (tzv. medicínské či lékařské právo);
- b) právo veřejného zdravotního pojištění včetně postavení zdravotních pojišťoven;
- c) tzv. farmaceutické právo, tedy právo léčivých přípravků, zdravotnických prostředků a ověřování nezavedených metod;
- d) oblast práva veřejného zdraví, resp. ochrana veřejného zdraví.
- Zahrnuje v sobě normy práva správního, trestního, občanského, pracovního, jakož i práva mezinárodního.

Vývoj právní úpravy

- Poskytování zdravotních služeb bylo upraveno nejprve zákonem **č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu**.
- Zákon vymezoval povinnosti státu, zdravotnických zařízení i uživatelů zdravotních služeb a stanovil zásady zdravotní péče.
- Vycházel ze společenského prostředí, kde zdravotní služby byly vesměs bezúplatné.
- Novelizován až po roce 1990, kdy bylo potřeba reagovat na nové společenské a ekonomické změny.
- Zrušen až v roce 2011 a nahrazen zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (vstoupil v účinnost 1.4.2012)

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování

- Zákon č. **372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování** (zkráceně zákon o zdravotních službách).
- Obsahuje cca 129 § členěných do 15 částí, patří do oblasti veřejného práva (správního) – obsahuje kogentní právní normy, od kterých se nelze odchýlit, jsou absolutně závazné.
- Stanoví podmínky pro poskytování zdravotních služeb, druhy a formy zdravotní péče, práva a povinnosti pacientů a osob pacientům blízkým.
- Stanoví i povinnosti a práva poskytovatelů zdravotních služeb; upravuje postavení a práva i povinnosti zdravotnických pracovníků nad rámec pracovněprávních vztahů upravených zákoníkem práce.
- V souvislosti s tímto zákonem byly vydány ještě další dva zákony, a to: zákon č. **373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách** a zákon č. **374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě** → dohromady tvoří tyto zákony základní kostru právní úpravy v oblasti zdravotnictví v ČR

Zákon č. 373/2011, o specifických zdravotních službách

- upravuje zdravotní služby poskytované za zvláštních podmínek (zejména asistovanou reprodukci, sterilizaci, terapeutickou kastraci, změnu pohlaví, psychochirurgické výkony, genetické vyšetření, odběry lidské krve a jejích složek atd.); ověřování nových postupů použitím metody, která nebyla dosud v klinické praxi na člověku zavedena; posudkovou péči a lékařské posudky, posuzování nemocí z povolání; lékařské ozáření a klinické audity; ochranné léčení.
- Je zákonem speciálním zákonem vůči zákonu č. 372/2011 Sb., jeho ustanovení mají přednost před obecnými ustanoveními obsaženými v zákoně č. 372/2011 Sb.

Zákon č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě

- stanoví podmínky poskytování zdravotnické záchranné služby (vymezuje, které činnosti ZZS zahrnuje, stanoví dostupnost ZZS, definuje poskytovatele ZZS, oprávněné a povinnosti členů výjezdových skupin, stanoví působnost ministerstva a kraje v poskytování ZZS, přestupky FO a PO).

Další právní předpisy v oblasti zdravotnického práva

- Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů
- Zákon č. 123/2003 Sb., o zdravotnických prostředcích
- Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech
- Zákon č. 285/2002 Sb., transplantační zákon
- Zákon č. 296/2008 Sb., o lidských tkáních a buňkách
- Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství
- Zákon č. 379/2005 Sb., o ochraně před návykovými látkami
- Zákon č. 98/2021 Sb., o zdravotnické dokumentaci
- Zákon 39/2012 Sb., o dispenzární péči
- Zákon č. 104/2012 Sb., o posuzování nemocí z povolání
- Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění
- Zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění...
-
- A mnoho dalších...

Úmluva o biomedicíně

- **Úmluva Rady Evropy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (Úmluva o biomedicíně)**
- Mezinárodní smlouva, jakási zdravotnicko-právní ústava, výchozí předpis medicínského práva.
- Obsahovala relativně průkopnická pravidla, zejména když u nás již 4 desetiletí platil zákon č. 20/1966 Sb., který stavěl na zcela jiných (někdy i odlišných) hodnotách.
- Přijata v Oviedu 4. dubna 1997, 22. června byla ratifikována a pro ČR **vstoupila v platnost 1. října 2001.**
- Do konce července 2000 ji podepsalo 29 států vč. ČR a dalších 6 ratifikovalo.
- Čl. 10 Ústavy ČR stanoví: „Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“

- Pokud upravoval zákon č. 20/1966 Sb. nějakou věc odchylně od Úmluvy o biomedicíně nebo jakékoliv jiné mezinárodní smlouvy obdobné povahy (například zužoval rozsah práv zaručených Úmluvou, použila se Úmluva, nikoli zákon) → nutnost legislativní změny v oblasti vztahu poskytovatel zdravotních služeb – pacient, neboť dosavadní právní úprava reprezentovaná zejména uvedeným zákonem, nemohla do budoucna stačit.
- Úmluva se definitivně stala základním stavebním kamenem nové právní úpravy medicínského práva.
- Všechny právní předpisy, které byly přijímány po roce 2001 a zároveň alespoň částečně regulují vztah lékař–pacient, již vycházejí z katalogu základních práv obsažených v Úmluvě, což významně dopomohlo pozměnit tvář českého zdravotnického práva, i v evropském kontextu.

Obsah Úmluvy o biomedicíně

- Zajistit všem **spravedlivý přístup ke zdravotní péči patřičné kvality**
- Jakýkoliv zákrok musí být proveden v souladu se zákonem a nejvyššími možnými dostupnými standardy (postup *de lege artis* = *zákonným způsobem, podle pravidel, tj. poskytovat zdravotní péči „v souladu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy“*).
- **Právo na informovaný souhlas** (provedení jakéhokoliv zákroku je podmíněno souhlasem pacienta, který musí být řádně a předem informován o podstatě zákroku, jeho rizicích, důsledcích apod.) – nedostatečné poučení má na následek vadný souhlas a protiprávnost zákroku.
- **Právo znát informace o svém zdravotním stavu/právo nebýt takto informován** (zejména o diagnóze, prognóze zdravotního stavu)
- **Pravidlo dříve vysloveného přání**, dle kterého bude brán zřetel na dříve vyslovená přání pacienta ohledně lékařského zákroku, pokud pacient v době zákroku není ve stavu, kdy může vyjádřit své přání.

- **Omezení manipulace s lidským genomem** (např. není dovoleno použití postupů asistované reprodukce za účelem volby budoucího pohlaví dítěte).
- **Lidské tělo a jeho části nesmí být zdrojem finančního prospěchu.**
- **Výzkum na člověku** lze provádět pouze tehdy, když **neexistuje žádná alternativa srovnatelného účinku** s výzkumem na člověku, riziko nesmí být neúměrně vysoké vzhledem k možnému prospěchu z výzkumu.
- **Odběr orgánu a tkáně z žijících dárců pro účely transplantace** - lze podle Úmluvy provádět výhradně v zájmu léčebného přínosu pro příjemce, a pouze pokud není k dispozici žádný vhodný orgán či tkáň ze zemřelé osoby nebo jiná alternativní léčebná metoda srovnatelného účinku.
- Některé zásady zde obsažené jsou dále rozpracovávány v dodatkových protokolech (o zákazu klonování, o ochraně lidských embryí a plodů aj.).

Zákon č. 372/2011 Sb.

- Zákon upravuje:
- a) zdravotní služby a podmínky jejich poskytování a s tím spojený výkon státní správy
- b) druhy a formy zdravotní péče
- c) práva a povinnosti pacientů a osob pacientům blízkých, poskytovatelů zdravotních služeb, zdravotnických pracovníků, jiných odborných pracovníků a dalších osob v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb
- d) podmínky hodnocení kvality a bezpečí zdravotních služeb
- e) další činnosti související s poskytováním zdravotních služeb a zpracovává příslušné předpisy Evropské unie

Základní pojmy

- **Poskytovatel zdravotních služeb** = FO nebo PO, která má oprávnění k poskytování zdravotních služeb podle tohoto zákona; má právní subjektivitu a je nositelem práv a povinností vyplývajících z jeho funkce x **zdravotnické zařízení** = prostor věcně a technicky vybaven k poskytování zdravotnických služeb
- **Zdravotní služby:**
- **a) poskytování zdravotní péče** podle tohoto zákona zdravotnickými pracovníky, a dále činnosti vykonávané jinými odbornými pracovníky, jsou-li tyto činnosti vykonávány v přímé souvislosti s poskytováním zdravotní péče (dle z. o specifických zdr. službách, transplantačního zák. aj.);
- **b) konzultační služby**, jejichž účelem je posouzení individuálního léčebného postupu, popřípadě navržení jeho změny nebo doplnění, a další konzultace podporující rozhodování pacienta ve věci poskytnutí zdravotních služeb;
- **c) nakládání s tělem zemřelého** v rozsahu stanoveném tímto zákonem, včetně převozu těla zemřelého na patologicko-anatomickou pitvu nebo zdravotní pitvu,

- **d) zdravotnická záchranná služba**
- **e) zdravotnická dopravní služba,**
- **f) přeprava pacientů neodkladné péče**
- **g) zdravotní služby v rozsahu činnosti odběrových zařízení nebo tkáňových zařízení,**
- **h) zdravotní služby v rozsahu činnosti zařízení transfuzní služby nebo krevní banky,**
- **i) protialkoholní a protitoxikomanická záchytná služba.**

- Zdravotními službami se rovněž rozumí specifické zdravotní služby podle **zákona o specifických zdravotních službách**, zdravotní služby podle **zákona upravujícího transplantace nebo zákona upravujícího umělé přerušování těhotenství**.
- **Zdravotní péče:**
- **a) soubor činností a opatření prováděných zdravot. pracovníky u FO za účelem**
 - 1. předcházení, odhalení a odstranění nemoci, vady nebo zdravotního stavu,
 - 2. udržení, obnovení nebo zlepšení zdravotního a funkčního stavu,
 - 3. udržení a prodloužení života a zmírnění utrpení,
 - 4. pomoci při reprodukci a porodu,
 - 5. posuzování zdravotního stavu;
- **b) preventivní, diagnostické, léčebné, léčebně rehabilitační, ošetrovatelské nebo jiné zdravotní výkony prováděné zdravotnickými pracovníky za výše uvedeným účelem,**
- **c) odborné lékařské vyšetření podle zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek**

Subjekty zdravotní služby

- **Pacient** = FO, které jsou poskytovány zdravotní služby (bez ohledu na to, zda je to osoba zdravá či nemocná).
- **Ošetřující zdravotnický pracovník** = zdravotnický pracovník, který navrhuje, koordinuje, poskytuje a vyhodnocuje individuální léčebný postup u konkrétního pacienta a koordinuje poskytování dalších potřebných zdravotních služeb.
- **Registrující poskytovatel** = poskytovatel ambulantní péče v oboru všeobecné praktické lékařství, praktické lékařství pro děti a dorost, zubní lékařství nebo gynekologie a porodnictví, který přijal pacienta do péče za účelem poskytnutí primární ambulantní péče (poskytují především preventivní péči).

Zdravotní služby a zdravotní péče (druhy a formy)

- Druhy zdravotní péče podle **časové naléhavosti jejího poskytnutí** jsou:
- a) **neodkladná péče** – jejím účelem je omezit vliv náhlých stavů, které bezprostředně ohrožují život nebo zdraví pacienta či působí náhlou nebo intenzivní bolest; její poskytnutí nesmí být poskytovatelem odmítnuto;
- b) **akutní péče** - účelem je odvrácení nebo snížení rizika vážného zhoršení zdravotního stavu;
- c) **nezbytná péče** – péče, kterou vyžaduje zdravotní stav pacienta, který je zahraničním pojištěncem, s přihlédnutím k povaze dávek a k délce pobytu na území ČR; v případě zahraničních pojištěnců z členského státu EU, Evropského hospodářského prostoru nebo Švýcarské konfederace musí být zdravotní péče poskytnuta v takovém rozsahu, aby zahraniční pojištěnec nemusel vycestovat do země pojištění dříve, než původně zamýšlel;
- d) **plánovaná péče** – jedná se o zdravotní péči, která není péčí uvedenou pod písm. a)-c)

- Druhy zdravotní péče podle účelu jejího poskytnutí jsou:
- a) preventivní péče – účelem je včasné vyhledání faktorů, které jsou v příčinné souvislosti se vznikem nemoci nebo zhoršením zdrav. stavu; spočívá v provádění opatření směřujících k odstranění nebo minimalizaci vlivu těchto faktorů a předcházení jejich vzniku;
- b) diagnostická péče = účelem je zjišťování zdravotního stavu pacienta a okolností, jež mají na zdravotní stav pacienta vliv, informací nutných ke zjištění nemoci, jejího stavu a závažnosti, dalších informací potřebných ke stanovení diagnózy, individuálního léčebného postupu a informací o účinku léčby;
- c) dispensární péče = účelem je aktivní a dlouhodobé sledování zdrav. stavu pacienta ohroženého nebo trpícího nemocí nebo zhoršením zdrav. stavu (sledování pacientů s diabetem, hypertenzí apod.)

- d) **léčebná péče** = účelem je příznivé ovlivnění zdrav. stavu na základě realizace individuálního léčebného postupu s cílem vyléčení nebo zmírnění důsledků nemoci a zabránění vzniku invalidity nebo nesoběstačnosti nebo zmírnění jejich rozsahu;
- e) **posudková péče** = účelem je zjištění, zda
- **1.** nebude stabilizovaný zdrav. stav pacienta negativně ovlivněn nároky, které na něho klade výkon práce, služby, povolání nebo jiných činností v konkrétních podmínkách, nebo
- **2.** zdravotní stav pacienta je v souladu s předpoklady nebo požadavky stanovenými pro výkon práce, služby, povolání, jiných činností nebo pro jiné účely;

- f) **léčebně rehabilitační péče** = účelem je maximální možné obnovení fyzických, poznávacích, řečových, smyslových a psychických funkcí pacienta cestou odstranění vzniklých funkčních poruch, popřípadě zpomalení nebo zastavení nemoci a stabilizace jeho zdrav. stavu; jsou-li při jejím poskytování využívány přírodní léčivé zdroje nebo klimatické podmínky příznivé k léčení podle lázeňského zákona, jde o **lázeňskou léčebně rehabilitační péči**;
- g) **ošetřovatelská péče** = účelem je zachování nebo navrácení soběstačnosti; její součástí je péče o nevléčitelně nemocné, zmírňování jejich utrpení a zajištění klidného umírání a důstojné přirozené smrti;

- h) **paliativní péče** = účelem je zmírnění utrpení a zachování kvality života pacienta, který trpí nevléčitelnou nemocí
- i) **lékárenská péče** a **klinickofarmaceutická péče** = účelem je zajišťování, příprava, úprava, uchovávání a kontrola a výdej léčiv, zdravot. prostředků a potravin pro zvláštní lékařské účely; v rámci této péče je poskytováno poradenství, konzultační služby a další služby v oblasti prevence (měření cholesterolu, tlaku apod.)

Formy zdravotní péče

- a) **ambulantní** = nevyžaduje se hospitalizace pacienta ani jeho přijetí na lůžko do zdravotnického zařízení poskytovatele
jednodenní péče,
- je poskytována jako **primární ambulantní péče**, jejímž účelem je poskytování preventivní, diagnostické, léčebné a posudkové péče a konzultací; tuto zdravotní péči pacientovi poskytuje registrující poskytovatel, součástí je vždy návštěvní služba
- **specializovaná ambulantní péče**, která je poskytována v rámci jednotlivých oborů zdravotní péče a
- **stacionární péče**, jejímž účelem je poskytování zdravotní péče pacientům, jejichž zdravotní stav vyžaduje opakované denní poskytování ambulantní péče;
- b) **jednodenní** = při jejím poskytnutí se vyžaduje pobyt pacienta na lůžku po dobu kratší než 24 hodin

- c) **lůžková** = nelze poskytnout ambulantně a pro její poskytnutí je nezbytná hospitalizace pacienta; musí být poskytována v rámci nepřetržitého provozu:
- ① akutní lůžková péče intenzivní - poskytována pacientovi v případech náhlého selhávání nebo náhlého ohrožení základních životních funkcí,
- ② akutní lůžková péče standardní - poskytována pacientovi v případech, které sice vážně ohrožují zdraví, ale nevedou bezprostředně k selhávání životních funkcí; dále za účelem provedení zdravotních výkonů, které nelze provést ambulantně

- **③ následná lůžková péče** = poskytována pacientovi, u kterého byla stanovena základní diagnóza a došlo ke stabilizaci jeho zdravotního stavu a jeho zdrav. stav vyžaduje doléčení nebo poskytnutí zejména léčebně rehabilitační péče,
- **④ dlouhodobá lůžková péče** = je poskytována pacientovi, jehož zdravotní stav nelze léčebnou péčí podstatně zlepšit a bez soustavného poskytování ošetrovatelské péče se zhoršuje
- d) **zdravotní péče poskytovaná ve vlastním sociálním prostředí pacienta** (patří sem návštěvní služba a domácí péče, kterou je ošetrovatelská péče, léčebně rehabilitační péče nebo paliativní péče).

Shrnutí

- Podle časové naléhavosti poskytnutí zdravotní péče

neodkladná

akutní

nezbytná

plánovaná

Podle účelu poskytnutí zdravotní péče

Preventivní
Diagnostická
Dispenzární
Léčebná
Posudková
Léčebně rehabilitační (např. lázeňská péče)
Ošetrovatelská
Paliativní
Lékárenská a klinickofarmaceutická

Shrnutí - formy zdravotní péče

Ambulantní

Jednodenní

Lůžková

Poskytovaná ve
vlastním sociálním
prostředí

Primární
Specializovaná
Stacionární

Akutní
lůžková
intenzivní
Akutní
lůžková
standardní
Následná
lůžková
Dlouhodobá
lůžková

Návštěvní služba
Domácí péče
(ošetřovatelská
péče, léčení
rehabilitační,
paliativní péče)

Oprávnění k poskytování zdravotní služby

- Zákon upravuje obecné podmínky, tj. takové, které musí splňovat každý poskytovatel zdrav. služeb.
- V zásadě platí, že poskytovatel může poskytnout pouze zdrav. služby uvedené v oprávnění.
- Bez tohoto oprávnění je možné poskytovat odbornou první pomoc!
- Zdravotní služby mohou být poskytovány pouze ve zdravotnických zařízeních v místech uvedených v oprávnění k poskytování zdravotních služeb (výjimkou je např. návštěvní služba, domácí péče, dopravní zdravotnická služba apod.).

Poskytovatel zdravotních služeb

- Poskytovatelem zdrav. služby může být jak FO, tak i PO, která splní podmínky pro poskytování zdravotních služeb a získá oprávnění k jejich poskytování.
- FO musí být způsobilá k samostatnému výkonu zdravotnického povolání, anebo musí ustanovit odborného zástupce s touto způsobilostí
- PO je vždy povinna ustanovit odborného zástupce s touto způsobilostí.

Odborný zástupce

- Odborným zástupcem může být jen FO, která je:
- **a)** způsobilá k samostatnému výkonu zdravotnického povolání a je členem příslušné komory, jestliže členství v komoře je podmínkou pro výkon tohoto povolání,
- **b)** plně svéprávná,
- **c)** bezúhonná,
- **d)** držitelem povolení k pobytu na území České republiky, pokud má povinnost takové povolení mít.
- Odborný zástupce musí být v pracovněprávním nebo obdobném vztahu k poskytovateli; jeho úkolem je odborně řídit výkon zdravotních služeb.
- Jeden odborný zástupce může vykonávat tuto funkci nejvýše pro dva poskytovatele.

Udělení oprávnění

- FO se udělí oprávnění k poskytování zdravotních služeb na její písemnou žádost (za splnění podmínek věku 18 let, svéprávnosti, bezúhonnosti, způsobilosti k samostatnému výkonu zdravotnického povolání v oboru zdravotní péče, schválení provozního řádu KHS, netrvá žádná z překážek pro udělení oprávnění uvedených v § 17 a další).
- PO se udělí oprávnění k poskytování zdravotních služeb na její písemnou žádost (za splnění podmínek bezúhonnosti statutárního orgánu PO nebo jeho členů, ustanovení odborného zástupce, není zde překážka pro udělení oprávnění aj.).

Překážky udělení oprávnění k poskytování zdravotních služeb

- Oprávnění k poskytování zdravotních služeb nelze udělit
- **a)** FO, které byl uložen soudem nebo správním orgánem zákaz činnosti spočívající v poskytování zdravotních služeb, a to po dobu trvání tohoto zákazu,
- **b)** FO nebo PO, které bylo odňato oprávnění, a to po dobu 3 let od právní moci rozhodnutí o odnětí oprávnění
- V dalších případech stanovených zákonem.

Zánik oprávnění k poskytování zdravot. služeb

- Oprávnění k poskytování zdravotních služeb zaniká:
- **a)** smrtí poskytovatele (je-li jím FO),
- **b)** zánikem poskytovatele (je-li jím PO),
- **c)** výmazem organizační složky závodu právnické osoby se sídlem mimo území ČR z obchodního rejstříku,
- **d)** zrušením organizační složky státu nebo organizační složky územního samosprávného celku,
- **e)** uplynutím doby, pokud bylo oprávnění uděleno na dobu určitou,
- **f)** rozhodnutím příslušného správního orgánu o odejmutí oprávnění, nebo
- **g)** v dalších případech stanovených zákonem.

Odejmutí oprávnění

- Příslušný správní orgán **odejme** oprávnění, jestliže:
 - **a)** poskytovatel přestal splňovat některou ze zákonných podmínek,
 - **b)** nastala překážka v poskytování zdravotních služeb nebo
 - **c)** poskytovatel o to požádal.
- Správní orgán **může** odejmout oprávnění, jestliže:
 - **a)** poskytovatel poskytoval zdravotní služby pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky,
 - **b)** poskytovatel opakovaně poskytoval zdravotní služby prostřednictvím osoby, která byla pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky, popř. osoby, která není způsobilá k výkonu zdravotnického povolání,
 - **c)** poskytovatel závažným způsobem nebo opakovaně porušil povinnosti vyplývající pro něj ze zákona o veřejném zdravotním pojištění či v rozporu s tímto zákonem opakovaně požadoval od pacientů úhradu za zdravotní služby
 - **d)** zdravotní služby neposkytoval po dobu delší než 1 rok.

Pozastavení a přerušování oprávnění

- **Oprávnění** k poskytování zdravotních služeb lze **pozastavit či přerušit**, a to maximálně na dobu 1 roku.
- Rozhodnutí o pozastavení oprávnění zašle správní orgán příslušným orgánům státní správy (finanční úřad, okresní správa sociálního zabezpečení apod.) a zdravotním pojišťovnám.
- **Přerušování poskytování zdravotních služeb** (= neposkytování zdravotních služeb nepřetržitě po dobu delší než 1 měsíc).
- Poskytovatel je povinen přerušování poskytování zdravotních služeb písemně oznámit nejpozději 60 dnů předem.
- Pokud si pacient v době přerušování poskytování zdravotní služby poskytovatelem zvolí jiného poskytovatele, pak musí zajistit předání zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi nebo výpis z této zdravotnické dokumentace novému poskytovateli.
- Další přerušování poskytování zdravotních služeb lze až po 5 letech.

Postavení pacienta a jiných osob v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb

- Do nabytí účinnosti zákona č. 372 byla práva pacienta upravena částečně obecně závaznými právními předpisy (zejména Úmluvou o biomedicíně a zákonem č. 20/1966 Sb.) a částečně etickými kodexy s menší či větší mírou závaznosti.
- Zákon č. 372 přinesl v této oblasti velkou změnu – obsahuje v podstatě ucelený výčet patientských práv (jde o minimum, které je třeba respektovat, speciální předpisy ochranu pacientů mohou ještě zpřísňovat).
- Dřívější paternalistický přístup zdravotníků k pacientovi je tedy překonán, pacient má být vnímán jako rovnoprávný partner.

Práva pacienta (§ 28)

- Právo na autonomii rozhodování – tzn. zdravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem, nestanoví-li zákon jinak.
- Pacient má právo na poskytování zdravotních služeb na náležitě odborné úrovni (postup Lege artis).
- Pacient má při poskytování zdravotních služeb dále právo:
- **a)** na úctu, důstojné zacházení, na ohleduplnost a respektování soukromí při poskytování zdravotních služeb v souladu s charakterem poskytovaných zdravotních služeb,
- **b)** zvolit si poskytovatele zdr. služeb a zdravotnické zařízení (to ale neplatí v případě zdravotnické záchranné služby, pracovnílékařské služby a dále u osob ve výkonu trestu odnětí svobody aj.); toto právo může být omezeno zákonem (např. Zákonem 258/2000 Sb. v souvislosti s infekčním onemocněním pacienta).
- **c)** vyžádat si konzultační služby (tzv. second opinion) od jiného poskytovatele, popřípadě zdravotnického pracovníka, než který mu poskytuje zdravotní služby; to neplatí, jde-li o poskytování neodkladné péče nebo o osoby ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence,
- **d)** být seznámen s vnitřním řádem zdravotnického zařízení lůžkové nebo jednodenní péče,

- **e)** na nepřetržitou přítomnost zákonného zástupce/opatrovníka, popřípadě osoby určené zákonným zástupcem/opatrovníkem, je-li nezletilou osobou/osobou s omezenou svéprávností,
- **f)** být předem informován o ceně nehrazených zdravotních služeb,
- **g)** znát jméno a příjmení zdravotnických pracovníků přímo zúčastněných na poskytování zdravotních služeb,
- **h)** odmítnout přítomnost osob připravujících se na výkon povolání zdravotnického pracovníka,
- **i)** přijímat návštěvy ve zdravotnickém zařízení, a to s ohledem na svůj zdravotní stav a v souladu s vnitřním řádem,
- **j)** přijímat ve zdravotnickém zařízení duchovní péči a duchovní podporu od církví a náboženských společností registrovaných v ČR,
- **k)** „právo na příjemné prostředí“.
- Zákon č. 372 dále stanoví povinnost respektovat při poskytování zdravotních služeb potřeby zdravotně postižených (smyslově či tělesně) pacientů tak, aby byl zajištěn jejich pocit bezpečí a zároveň nebyla porušována práva ostatních pacientů (např. přítomnost vodícího psa, tlumočnicka do cizího jazyka kromě slovenštiny apod.).

Právo na informace (též informovaný souhlas, z angl. informed consent)

- V posledních sto letech toto právo pacienta stále posiluje.
- Nejde jen o informace o zdravotním stavu, ale i o prognóze, plánovaných výkonech, jejich rizicích a možných důsledcích, vhodnosti léčby pro pacienta, omezeních a doporučeních ve způsobu života s ohledem na zdravot. stav apod. a na základě sdělených informací má pacient právo rozhodnout se, zda a jakou léčbu podstoupí.
- Zahrnuje i právo neznat svůj zdravotní stav, pokud si to pacient nepřeje (takové přání se zaznamená do zdravotnické dokumentace s podpisem pacienta a zdravotnického pracovníka).
- Pacient má právo určit osoby, které mohou být o jeho zdravotním stavu informovány a které mohou nahlížet do jeho zdravotnické dokumentace.
- Zákon zároveň stanoví omezení těchto dvou práv (právo znát a právo neznat svůj zdravotní stav) - tzv. *therapeutické privilegium*, které umožňuje zdržet po určitou dobu informaci o zdravotním stavu pacienta, pokud by toto sdělení mohlo zjevně negativně ovlivnit jeho zdravotní stav. TP nelze uplatnit v případě, kdy je v zájmu pacienta sdělit mu určité skutečnosti – především s ohledem na preventivní opatření a včasnou léčbu anebo v případě, kdy zdravotní stav pacienta představuje riziko po jeho okolí).

- Jde-li o nezletilého pacienta nebo pacienta zbaveného způsobilosti k právním úkonům, má právo na informace o jeho zdravotním stavu zákonný zástupce.
- Nikdo nesmí být nucen podstoupit jakýkoliv zákrok v oblasti zdravotní péče, aniž by k tomu dal souhlas, ten musí být:
 - a) **svobodný** – bez jakéhokoliv nátlaku
 - b) **informovaný** – na základě kvalifikované informace.
- Souhlas musí být písemný, pokud tak stanoví právní předpis (např. transplantační zákon, zákon o specifických zdravotních službách) nebo si poskytovatel takovou formu souhlasu vyžádá.
- V některých situacích však souhlas pacienta nelze vyžadovat, např. nemůže-li svůj souhlas vyslovit nebo je-li poskytnutí souhlasu ve veřejném zájmu.
- U nezletilých pacientů / zbavených způsobilosti k právním úkonům se zdravotní služby poskytují se souhlasem zákonného zástupce.

Dříve vyslovené přání

- Spolu s nabytím účinnosti Úmluvy o biomedicíně byl do českého právního řádu uveden institut dříve vysloveného přání.
- Jedná se o situaci, kdy pacient předem dal nebo nedal souhlas s poskytováním zdravotních služeb pro případ, že by se dostal do takového zdravotního stavu, ve kterém by nebyl schopen svůj souhlas či nesouhlas vyslovit (typicky pokyn „neresuscitovat“).
- Dříve vyslovené přání musí mít písemnou formu, musí být opatřeno úředně ověřeným podpisem pacienta.
- Původně platilo na pět let, Ústavní soud ale tento limit zrušil s tím, že jde o omezování autonomie pacienta.
- Dříve vyslovené přání nesmí být respektováno, pokud by nabádalo k takovým postupům, které by vedly k aktivnímu způsobení smrti, mohlo by dojít k ohrožení dalších osob či došlo k vědeckému pokroku.
- Dříve vyslovené přání nelze uplatnit u nezletilých pacientů a u pacientů s omezenou svéprávností.

Utajený porod

- Zákon umožňuje ženě porodit dítě s utajením jejich identifikačních údajů, a to na základě její písemné žádosti, součástí žádosti je prohlášení ženy, že nehodlá o dítě pečovat (nejde-li o ženu, jejímuž manželovi svědčí domněnka otcovství ve smyslu zákona o rodině).
- Anonymita ženy se nezachovává v případech postupů, které jsou potřebné k zajištění úhrady zdravotních služeb z veřejného zdravotního pojištění.

Omezení volného pohybu pacienta

- Hospitalizace pacienta a poskytování zdravotních služeb může být někdy spojeno s omezením volného pohybu pacienta nebo jeho omezením.
- K omezení volného pohybu pacienta při poskytování zdravotních služeb lze použít tyto prostředky:
 - **a)** úchop pacienta zdravotnickými pracovníky,
 - **b)** omezení pacienta v pohybu ochrannými pásy nebo kurty,
 - **c)** umístění pacienta v síťovém lůžku; to neplatí v případě poskytování záchytné služby,
 - **d)** umístění pacienta v místnosti určené k bezpečnému pohybu,
 - **e)** ochranný kabátek nebo vestu zamezující pohybu horních končetin pacienta,
 - **f)** psychofarmaka vhodné k omezení volného pohybu pacienta nebo
 - **g)** kombinaci prostředků uvedených v písmenech a) až f).
- Omezovací prostředky lze použít pouze tehdy, je-li účelem jejich použití odvrácení bezprostředního ohrožení života, zdraví nebo bezpečnosti pacienta nebo jiných osob, a to pouze po dobu, po kterou trvají důvody jejich použití.
- Každé použití omezovacího prostředku, včetně důvodu jeho použití se zaznamenává do zdravotnické dokumentace vedené o pacientovi.

Výjimky ze zásady souhlasu s poskytováním zdravotních služeb

- Pacienta lze bez souhlasu hospitalizovat, jestliže:
- **1.** mu bylo pravomocným rozhodnutím soudu uloženo ochranné léčení formou lůžkové péče,
- **2.** je mu nařízena izolace, karanténa nebo léčení podle zákona o ochraně veřejného zdraví,
- **3.** je mu soudem nařízeno vyšetření zdravotního stavu,
- **4.** ohrožuje bezprostředně a závažným způsobem sebe nebo své okolí a jeví známky duševní poruchy či je pod vlivem návykové látky, nebo
- **5.** jeho zdravotní stav vyžaduje poskytnutí neodkladné péče a zároveň neumožňuje, aby vyslovil souhlas.
- Nezletilého pacienta nebo pacienta s omezenou svéprávností lze bez souhlasu zákonného zástupce nebo opatrovníka hospitalizovat též v případě, jde-li o podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání.

Povinnosti pacienta při poskytování zdravotních služeb (§ 41)

- Pacient je při poskytování zdravotních služeb povinen:
- **a)** dodržovat navržený individuální léčebný postup, pokud s ním vyslovil souhlas,
- **b)** řídit se vnitřním řádem,
- **c)** uhradit poskytovateli cenu poskytnutých zdravotních služeb nehrazených z veřejného zdravotního pojištění,
- **d)** pravdivě informovat ošetřujícího zdravotnického pracovníka o dosavadním vývoji zdravotního stavu, včetně informací o infekčních nemocech, o zdravotních službách poskytovaných jinými poskytovateli, o užívání léčivých přípravků, včetně užívání návykových látek, a dalších skutečnostech podstatných pro poskytování zdravotních služeb,
- **e)** nepožívat během hospitalizace alkohol či jiné návykové látky a podrobit se v odůvodněných případech testům na prokázání, zda je nebo není pod vlivem alkoholu / návykových látek.

Práva a povinnosti zákonného zástupce pacienta

- Za zákonného zástupce (ZZ) se považuje:
- a) **rodič** – v případě nezletilého pacienta
- b) **opatrovník** – v případě pacienta zbaveného způsobilosti k právním úkonům.
- ZZ náleží např. právo na informace o zdravotním stavu pacienta, právo vyslovit souhlas/nesouhlas s poskytnutím zdravotní služby pacientovi, právo vyslovit souhlas/nesouhlas s hospitalizací pacienta apod.
- ZZ má i některé povinnosti, které zákon ukládá pacientovi, např. dodržovat léčebný postup, pravdivě informovat ošetřujícího zdravotnického pracovníka o dosavadním zdravotním stavu pacienta, povinnost prokázat svoji totožnost v případě, kdy o to zdrav. pracovník požádá aj.

Postavení poskytovatelů zdravotní služby a zdravotnických pracovníků při poskytování zdravotních služeb (ZS)

- **Práva a povinnosti poskytovatele**
- Povinnost poskytovat zdravotní služby na náležitě odborné úrovni
- Povinnosti poskytovatelů ZS jsou koncipovány tak, aby navazovaly na práva pacientů.
- Mezi nejdůležitější patří:
- **a) informovat pacienta o ceně** poskytovaných zdravotních služeb nehrazených nebo částečně hrazených z veřejného zdravotního pojištění, a to před jejich poskytnutím, a vystavit účet za uhrazené zdravotní služby;
- **b) zpracovat ceník** poskytovaných ZS nehrazených z veřejného zdravotního pojištění a zpřístupnit ho pacientům;
- **c) vymežit provozní a ordinační dobu** a údaj o ní umístit tak, aby tato informace byla přístupná pacientům,
- **d) viditelně označit zdravotnické zařízení** (obchodní firma, název nebo jméno a příjmení poskytovatele a IČO, bylo-li přiděleno),

- **e)** v době nepřítomnosti zpřístupnit pacientům informaci o poskytnutí neodkladné péče jiným poskytovatelem v rámci jeho ordinační doby,
- **f)** předat zprávu o poskytnutých zdravotních službách registrujícímu poskytovateli (tj. praktickému lékaři), výjimku mají stomatologové a gynekologové,
- **g)** předat jiným poskytovatelům ZS nebo poskytovatelům sociálních služeb potřebné informace o zdravotním stavu pacienta nezbytné k zajištění návaznosti dalších zdravotních a sociálních služeb poskytovaných pacientovi,
- **h)** zpracovat seznam zdravotních služeb, k jejichž poskytnutí je vyžadován písemný souhlas; to neplatí např. pro poskytovatele zdravotnické záchranné služby, zachytné služby, lékárenské péče aj.
- **i)** informovat pacienta o tom, že se na poskytování zdravotních služeb mohou podílet osoby získávající způsobilost k výkonu povolání zdravotnického pracovníka
- **j)** přijmout pacienta k izolaci, karanténě či ochrannému léčení nařízenému soudem.

Povinnosti poskytovatele jednodenní nebo lůžkové péče

- **a) zajistit hospitalizaci**
- 1. nezletilých pacientů odděleně od dospělých pacientů
- 2. žen odděleně od mužů v samostatných pokojích,
- a to s výjimkou poskytování akutní lůžkové péče intenzivní,
- **b) umožnit pobyt ZZ nebo opatrovníka společně s hospitalizovaným nezletilým pacientem** nebo pacientem s omezenou svéprávností, pokud to umožňuje vybavení zdravotnického zařízení,
- **c) včas informovat ZZ pacienta o propuštění z jednodenní nebo lůžkové péče,**
- **d) zpracovat traumatologický plán,** v němž upraví soubor opatření, která se uplatňují při hromadných neštěstích, a nejméně jednou za 2 roky ho aktualizovat; jedno vyhotovení plánu předat příslušnému správnímu orgánu do 30 dnů ode dne jeho zpracování nebo aktualizace
- **e) návrh traumatologického plánu a návrh jeho aktualizace projednat s příslušným správním orgánem,**
- **f) pacienta vybavit při propuštění léčivými přípravky a zdravotnickými prostředky na 3 dny** nebo v odůvodněných případech i na další nezbytně nutnou dobu.

- Pokud není pacient vzhledem ke svému zdravotnímu stavu schopen obejít se bez pomoci další osoby, může být propuštěn z jednodenní nebo lůžkové péče až po předchozím včasném vyrozumění osoby, která tuto péči zajistí.
- Má-li být propuštěn pacient, u něhož není zajištěna další péče, poskytovatel o tom včas informuje příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, v hl. městě pak informuje Magistrát hlavního města Prahy.

- Zákon č. 372 zajišťuje pacientům **právo volby poskytovatele zdravotních služeb**
- Poskytovatel, kterého si pacient zvolil, však může převzetí pacienta do péče odmítnout, pokud:
- **a)** by přijetím pacienta bylo překročeno únosné pracovní zatížení nebo jeho přijetí brání provozní/personální/technické důvody,
- **b)** by vzdálenost místa pobytu pacienta neumožňovala výkon návštěvních služeb,
- **c)** není pojištěncem zdravotní pojišťovny, se kterou má poskytovatel uzavřenu smlouvu podle zákona o veřejném zdravotním pojištění; to se nevztahuje na pojištěnce z jiných států Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru, Švýcarské konfederace, či ze států, se kterými má Česká republika uzavřenu smlouvu o sociálním zabezpečení, zahrnující ve věcném rozsahu nároky na zdravotní péči.

- Poskytovatel může ukončit péči o pacienta v případě, že
- **a)** prokazatelně předá pacienta s jeho souhlasem do péče jiného poskytovatele,
- **b)** pominou důvody pro poskytování zdravotních služeb,
- **c)** pacient vysloví nesouhlas s poskytováním veškerých zdravotních služeb,
- **d)** pacient závažným způsobem omezuje práva ostatních pacientů, úmyslně a soustavně nedodrží navržený individuální léčebný postup nebo se neřídí vnitřním řádem a jeho chování není způsobeno zdravotním stavem,
- **e)** přestal poskytovat součinnost nezbytnou pro další poskytování zdravotních služeb;
- Ukončením péče nesmí dojít k bezprostřednímu ohrožení života nebo vážnému poškození zdraví pacienta.

- Poskytovatel nesmí odmítnout přijetí pacienta do péče nebo ukončit péči o něj, jde-li o pacienta, kterému je třeba poskytnout neodkladnou péči, jde-li o porod nebo jde o zdravotní služby, které jsou nezbytné z hlediska ochrany veřejného zdraví nebo ochrany zdraví při práci, dále jde-li o krizové situace nebo výkon ochranného léčení nařízeného soudem.
- Odmítnutí pacienta či ukončení péče o něj musí být uvedeno v písemné zprávě, kterou je povinen poskytovatel pacientovi vydat.

- Poskytovatel má povinnost zachovávat mlčenlivost
- z důvodu kvality poskytovaných služeb zavést interní systém hodnocení kvality a bezpečí a pravidelně sledovat spokojenost pacientů s poskytovanými službami;
- uzavřít s komerční pojišťovnou smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb, neboť poskytování zdr. služeb je spojeno s rizikem způsobení škody na zdraví pacienta, ať už lidským pochybením či v důsledku okolností, které mají původ v povaze používaných přístrojů → za takovou škodu odpovídá poskytovatel **objektivně, tj. bez ohledu na zavinění**.
- Za poskytování zdravotních služeb a za naplnění zákonných práv pacientů je odpovědný poskytovatel bez ohledu na to, zda zdravotní péči poskytuje osobně nebo prostřednictvím svých zaměstnanců – tím však není dotčena osobní odpovědnost zaměstnanců poskytovatele vč. trestní odpovědnosti.

Práva a povinnosti zdravotnických pracovníků

- Prvotní a základní povinností zdravot. pracovníků je postupovat tzv. **lege artis**.
- Článek 4 Úmluvy o biomedicíně stanoví, že jakýkoliv zákrok v oblasti péče o zdraví je nutno provádět v souladu s profesními povinnostmi a standardy; výkon činnosti zdravotníka nesmí být výrazem jeho libovůle, ale musejí být respektovány standardy výkonu povolání.
- I zákon č. 372 stanoví jako povinnost zdravot. pracovníka poskytovat zdravotní služby, ke kterým získal odbornou nebo specializovanou způsobilost podle jiných právních předpisů, v rozsahu odpovídajícím jeho způsobilosti, zdravotnímu stavu pacienta, na náležitě odborné úrovni a řídit se etickými principy.

- poskytnout neprodleně odbornou první pomoc každému, jestliže by bez této pomoci byl ohrožen jeho život nebo vážně ohroženo zdraví a není-li pomoc včas dosažitelná obvyklým způsobem, a zajistit mu podle potřeby poskytnutí zdravotních služeb (neposkytnutí první pomoci může být TČ).
- Povinnost zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb).

- Zdravotnický pracovník má právo
- **a)** získat od pacienta informace o tom, že pacient je nosičem infekční nemoci podle zákona o ochraně veřejného zdraví, a o dalších závažných skutečnostech týkajících se pacientova zdravotního stavu,
- **b)** neposkytnout zdravotní služby v případě, že by došlo při jejich poskytování k přímému ohrožení jeho života nebo k vážnému ohrožení jeho zdraví.
- Zdravotnický pracovník **může** odmítnout poskytnutí zdravotních služeb pacientovi v případě, že by jejich poskytnutí odporovalo jeho svědomí nebo náboženskému vyznání; o této skutečnosti je povinen ihned informovat poskytovatele, který zajistí pacientovi jiného zdravotnického pracovníka (***výhrada svědomí***).

Zdravotnická dokumentace a Národní zdravotnický informační systém

- Zdravotnická dokumentace může být vedena v listinné nebo elektronické podobě nebo v kombinaci obou těchto podob.
- Musí být vedena průkazně, pravdivě, čitelně a musí být průběžně doplňována. Zápisy se provádějí bez zbytečného odkladu. Jde-li o poskytování akutní lůžkové péče, zápis o aktuálním zdravotním stavu pacienta se provádí nejméně jednou denně.
- Každý zápis ve zdravotnické dokumentaci vedené v listinné podobě musí být opatřen datem provedení zápisu a podpisem pracovníka, který ho provedl a otiskem razítka s jmenovkou nebo čitelným podpisem.
- Zápis ve ZD vedené v elektronické podobě musí být opatřen tzv. identifikátorem záznamu.
- Opravy zápisů ve zdravotnické dokumentaci se provádí novým zápisem, ten se opatří uvedením data opravy a dalšími náležitostmi, přičemž původní zápis musí zůstat čitelný.

- **Zdravotnická dokumentace obsahuje:**

- **a)** identifikační údaje pacienta (tj. jméno, příjmení, datum narození, rodné číslo, je-li přiděleno, číslo pojištěnce veřejného zdravotního pojištění, adresu místa trvalého pobytu na území ČR...)
- **b)** pohlaví pacienta,
- **c)** identifikační údaje poskytovatele, tj. jméno, příjmení poskytovatele a adresu místa poskytování zdravotních služeb v případě fyzické osoby, obchodní firmu nebo název poskytovatele, adresu sídla nebo adresu místa podnikání v případě právnické osoby, IČO, bylo-li přiděleno),
- **d)** informace o zdravotním stavu pacienta, o průběhu a výsledku poskytovaných zdravotních služeb a o dalších významných okolnostech souvisejících se zdravotním stavem,
- **e)** údaje zjištěné z rodinné, osobní a pracovní anamnézy pacienta, a je-li to důvodné, též údaje ze sociální anamnézy,
- **f)** údaje vztahující se k úmrtí pacienta,
- **g)** další údaje podle tohoto zákona nebo jiných právních předpisů upravujících zdravotní službu nebo poskytování zdravotní péče.

- Zvláštní podmínky stanoví zákon č. 372 pro vedení ZD v případě **utajeného porodu**. V takovém případě se odděleně od ZD vede jméno a příjmení ženy, které jsou poskytovány zdravotnické služby v souvislosti s těhotenstvím a utajeným porodem, dále písemná žádost ženy o utajení porodu, datum narození ženy a datum porodu. Po ukončení hospitalizace ženy rodičí v utajení se ZD vloží do vhodného obalu, který se zapečetí a označí bezpečnostním kódem, který bude též předán pacientce. Otevření takové dokumentace je možné jen na základě rozhodnutí soudu a dále požádá-li o to žena, která rodila v utajení. Je-li ZD vedena v elektronické podobě, převede se tato do listinné podoby a nakládá se s ní jak je uvedeno výše. Přitom se odstraní elektronická podoba dokumentace z inf. systému.

- Součástí ZD jsou i informace o zemřelém pacientovi, do ZD se vkládá i pitevní protokol, byl-li pořízen.
- Zákon upravuje i situace zabezpečení zdravotnické dokumentace a nakládání s ní v případě zániku poskytovatele zdravotnických služeb z důvodu jeho smrti či zániku (v závislosti na tom, zda je PO nebo FO) či v případě ukončení či zániku oprávnění poskytovatele k poskytování zdravotních služeb → v případech, kdy ji nezajistí původní poskytovatel, převezme ji příslušný správní orgán a ten zajistí její předání novému poskytovateli v závislosti na volbě nového poskytovatele pacientem.
- Nahlížení do ZD je umožněno: pacientům, o nichž se ZD vede, jejich ZZ nebo opatrovníkům, osobám určeným pacientem, osobám blízkým zemřelému pacientovi.
- Zákon dále vymezuje, kdo může nahlížet do ZD pacienta bez jeho souhlasu, ale jen v nezbytném rozsahu a jestliže je to v zájmu pacienta nebo jestliže je to potřebné pro účely vyplývající z tohoto zákona nebo jiných právních předpisů.

Národní zdravotnický informační systém

- = **celostátní informační systém veřejné správy**
- Slouží k dlouhodobému sběru a zpracování informací významných z hlediska sledování zdravotního stavu obyvatelstva, ale i jednotlivých pacientů, sledování incidence závažných onemocnění, informací o poskytovatelích zdravotních služeb a i informací pro potřeby vědy, výzkumu a státní statistiky a zároveň k hodnocení účelnosti diagnostických a léčebných postupů.
- Správcem je Ministerstvo zdravotnictví (Ústav zdravotnických informací a statistiky –ÚZIS)
- Zákon č. 372 taxativně stanoví, které údaje jsou do NZIS o pacientech předávány, a to i bez jejich souhlasu, avšak sběr a zpracování informací podléhá zákonu č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Registry NZIS

- 1. Národní onkologický registr
- 2. Národní registr (NR) hospitalizovaných
- 3. NR reprodukčního zdraví
- 4. NR kardiovaskulárních operací a intervencí
- 5. NR kloubních náhrad
- 6. NR nemocí z povolání
- 7. NR léčby uživatelů drog
- 8. NR úrazů
- 9. NR osob trvale vyloučených z dárcovství krve
- 10. NR pitev a toxikologických vyšetření prováděných na oddělení soudního lékařství
- 11. Národní diabetologický registr
- 12. NR intenzivní péče

- V registrech jsou zpracovávány údaje potřebné pro identifikaci pacienta; sociodemografické údaje (věk, pohlaví, zaměstnání) ovlivňující zdravotní stav pacienta, osobní a rodinná anamnéza pacienta a dále specifické informace dle jednotlivých registrů, např. v NR léčby uživatelů drog se uvádí vyšetření na HIV a další infekce (virové hepatitidy) a jejich výsledky, specifické informace o substituční léčbě; v NR reprodukčního zdraví se uvádí údaje o neplodném páru, porodech, samovolných potratech, interrupcích, metodách asistované reprodukce, vrozených a vývojových vadách plodů aj.
- Údaje jsou v registrech anonymizovány po uplynutí 5, výjimečně 25 let (v případě Národního onkolog. registru a NR hospitalizovaných).

Nakládání s odejmutými částmi lidského těla, tělem zemřelého, postup při úmrtí a pitvy

- Nakládání s částmi lidského těla, s tělem zemřelého, úkony na těle zemřelého a pitvy vychází z dosavadní právní úpravy dle zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu a dále z právní úpravy dalších zdravotnických zákonů (např. transplantační zákon, zákon o lidských tkáních a buňkách apod.) a také ze zákona o pohřebnictví.
- Úkony na těle zemřelého, s výjimkou prohlídky těla zemřelého, postupů podle transplantačního zákona a případů nařízení pitvy orgány činnými v trestním řízení, mohou být provedeny nejdříve za 2 hodiny poté, kdy k úmrtí došlo.
- Lidské tělo nebo jeho části nesmí být zdrojem finančního prospěchu, a to ani pro dárce ani pro poskytovatele zdravotních služeb.

- Podle § 79 zákona č. 372 **Ize na těle zemřelého provádět jen tyto úkony:**
- **a)** prohlídku těla zemřelého,
- **b)** pitvu, včetně odběru biologického materiálu pro diagnostické účely,
- **c)** odběr orgánů pro transplantace podle transplantačního zákona,
- **d)** odběr tkání a buněk určených k použití u člověka (např. pro výrobu léčiv podle zákona o léčivech a zákona o lidských tkáních a buňkách),
- **e)** odběr částí lidského těla, včetně tkání a buněk za účelem jejich použití pro lékařskou vědu, výzkum nebo k výukovým účelům, a dalším účelům, stanoví-li tak jiný právní předpis,
- **f)** vyjmutí implantabilních zdravotnických prostředků a aktivních implantabilních zdravotnických prostředků, je-li to účelné; vyjímání stomatologických pevných protetických výrobků je zakázáno,
- **g)** další úkony stanovené zákonem o pohřbnictví.

Postup při úmrtí osob

- Zákon upravuje i postup při úmrtí → úmrtí osoby nebo nález těla zemřelého mimo zdravotnické zařízení poskytovatele se oznamuje poskytovateli nebo praktickému lékaři, vykonávajícímu lékařskou pohotovostní službu; nejsou-li tito známi, oznámí se úmrtí nebo nález těla (či jeho části) zemřelého na jednotné evropské číslo tísňového volání 112.
- Oznamovací povinnost má každý, kdo se o úmrtí dozvěděl nebo našel tělo zemřelého nebo jeho část.
- Prohlídky těl zemřelých provádějí lékaři se specializovanou způsobilostí.
- Lékař provádějící prohlídku těla zemřelého neprodleně informuje Policii České republiky, jde-li o
 1. podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem nebo sebevraždou,
 2. zemřelého neznámé totožnosti,
 3. úmrtí, ke kterému došlo za nejasných okolností.
- Lékař, který provedl prohlídku těla zemřelého, vyplní formulář List o prohlídce zemřelého a informuje osobu blízkou zemřelému.

Pitvy (§ 88)

- **Pitvy jsou:**
- **a) patologicko-anatomické** - provádějí se za účelem zjištění základní nemoci a dalších nemocí, komplikací zjištěných nemocí a k ověření klinické diagnózy a léčebného postupu u osob zemřelých ve zdravotnickém zařízení,
- **b) zdravotní** – provádějí se za účelem zjištění příčiny smrti u osob, které zemřely mimo zdravotnické zařízení nebo v něm náhlým, neočekávaným nebo násilným úmrtím, včetně sebevraždy,
- **c) soudní** – provádějí se při podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem,
- **d) anatomické** – provádějí se k výukovým účelům nebo pro účely vědy a výzkumu v oblasti zdravotnictví; provádí je univerzitní vysoké školy, které k tomu mají příslušné oprávnění.
- Zákon dále stanoví, kdy je provedení pitvy povinné (např. u dětí do 18 let věku).

Ustanovení občanského zákoníku

- **Nakládání s částmi lidského těla**

- **§ 111**

- **(1)** Člověk, jemuž byla odňata část těla, má právo dozvědět se, jak s ní bylo naloženo. Naložit s odňatou částí lidského těla způsobem pro člověka nedůstojným nebo způsobem ohrožujícím veřejné zdraví se zakazuje.
- **(2)** Odňatou část těla člověka lze za jeho života použít k účelům zdravotnickým, výzkumným nebo vědeckým, pokud k tomu dal souhlas. K použití odňaté části těla člověka k účelu svou povahou neobvyklému se vyžaduje jeho výslovný souhlas vždy.
- **(3)** O tom, co má původ v lidském těle, platí obdobně to, co o částech lidského těla.

- **§ 112**

- Člověk může přenechat část svého těla jinému jen za podmínek stanovených jiným právním předpisem. To neplatí, jedná-li se o vlasy nebo podobné části lidského těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují; ty lze přenechat jinému i za odměnu a hledí se na ně jako na věc movitou.

Kontrolní činnost

- Kontrolu poskytovatelů v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb nebo kontrolu poskytovatelů nebo jiných PO nebo podnikajících FO v souvislosti s prováděním činností, k nimž je třeba udělení souhlasu, oprávnění k činnosti nebo jiného obdobného povolení vykonává:
 - a) ministerstvo,
 - b) příslušný správní orgán,
 - c) krajský úřad, který zaznamenal poskytovatele sociálních služeb nebo osobu poskytující zdravotní služby do Národního registru poskytovatelů,
 - d) Státní ústav pro kontrolu léčiv,
 - e) Státní úřad pro jadernou bezpečnost, jde-li o poskytovatele poskytující zdravotní služby, jejichž součástí je lékařské ozáření;
 - f) generální ředitelství Vězeňské služby, jde-li o zdravotní služby poskytované v jejím zdravotnickém zařízení,
 - g) komory, v rozsahu stanoveném jiným právním předpisem.

Kraje

- Kraj odpovídá za organizaci a zajištění:
- a) lékařské pohotovostní služby,
- b) lékárenské pohotovostní služby,
- c) pohotovostní služby v oboru zubní lékařství
a
- b) prohlídek těl zemřelých mimo zdravotnické zařízení na svém území.

Fakultní nemocnice

- Zákon č. 372 upravuje právní postavení jediného druhu zdravotnického zařízení, a to fakultních nemocnic.
- Právní postavení ostatních druhů zdravotnických zařízení právně upraveno není.
- Důvod: tato zdravotnická zařízení kromě poskytování zdravotních služeb zajišťují ve spolupráci s příslušnou fakultou vysoké školy i výuku studentů a dále uskutečňují i činnost v oblasti vědy a výzkumu.
- Zřizovatelem fakultní nemocnice je Ministerstvo zdravotnictví.
- Jde o státní příspěvkové organizace přímo řízené MZ.

Centra vysoce specializované péče

- Nejedná se o samostatný druh zdravotnického zařízení, ale jde o určitý statut, který může udělit Ministerstvo zdravotnictví poskytovateli zdravotních služeb na základě jeho žádosti. Podmínkou pro udělení statutu Centra vysoce specializované péče je to, aby poskytovatel splňoval náročné požadavky na technické a věcné vybavení zdravotnického zařízení a i náročné požadavky na personální zabezpečení.
- Z ekonomické hlediska je vznik CVSP dán potřebou koncentrovat nákladnou zdravotní péči do personálně i přístrojově špičkově vybavených center. Cílem je tedy účelné a efektivní vynakládání finančních prostředků.

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách

- Tento zákon vychází ze zákona č. 372 a ve vztahu k němu je zákonem speciálním a jeho ustanovení mají tedy přednost před zákonem č. 372.
- Právní úprava poskytování specifických zdravotních služeb je v našem právním řádu poměrně nová a mimo jiné zapracovává příslušné předpisy EU do našich podmínek.
- **Specifickými zdravotními službami se rozumí:**
- **A) zdravotnické služby poskytované za zvláštních podmínek, jsou jimi:**
- a) asistovaná reprodukce
- b) sterilizace
- c) kastrace
- d) změna pohlaví transsexuálních pacientů
- e) psychochirurgické výkony
- f) genetická vyšetření
- g) odběry lidské krve a jejích složek, léčba krví nebo jejími složkami

- B) ověřování nových postupů použitím metody, která doposud nebyla v klinické praxi na živém člověku zavedena
- C) posudková péče a lékařské posudky, pracovnělékařské služby, posuzování nemocí z povolání
- D) lékařské ozáření a klinické audity
- E) ochranné léčení

Ad) A a)- asistovaná reprodukce

- Metody a postupy, při kterých dochází k odběru zárodečných buněk, k manipulaci s nimi, ke vzniku lidského embrya oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, k manipulaci s lidskými embryi, včetně jejich uchování, a to za účelem umělého oplodnění ženy buď
- **a) ze zdravotních důvodů při léčbě neplodnosti**
- **b) pokud jde o potřebu časného genetického vyšetření lidského embrya, je-li zdraví dítěte ohroženo z důvodu prokazatelného rizika genetickou nemocí/vadou.**
- Pro účely oplodnění ženy lze použít:
- a) vajíčka získaná od této ženy,
- b) spermie získané od muže, který se ženou podstupuje léčbu neplodnosti společně,
- c) zárodečné buňky darované jinou osobou (anonymní dárce – tím může být jen žena od 18 do 35 let anebo muž od 18 do 40 let věku).
- Umělé oplodnění lze provést ženě v jejím plodném věku, tj. do 49 let věku, a to na základě písemné žádosti neplodného páru (muže a ženy).

Ad) A b) - sterilizace

- Zdravotní výkon zabraňující plodnosti bez odstranění nebo poškození pohlavních žláz; lze ji provést ze zdravotních, ale i jiných než zdravotních důvodů.
- Sterilizaci ze zdravotních důvodů lze provést pacientovi, který dosáhl věku 18 let, pokud k provedení udělí souhlas; pacientovi nezletilému nebo zbaveného způsobilosti k právním úkonům lze sterilizaci provést na základě:
 - a) písemného souhlasu zákonného zástupce,
 - b) kladného stanoviska odborné komise (členy jsou 3 lékaři se specializovanou způsobilostí urologie/gynekologie, klinický psycholog, právník),
 - c) souhlasu soudu místně příslušného k poskytovateli.
- Odbornou komisi sestavuje poskytovatel.
- Sterilizaci z jiných důvodů lze provést pacientovi staršímu 21 let na základě jeho písemné žádosti a po podání informace o povaze, následcích a rizicích zdravotního výkonu. Vyžaduje se písemný souhlas bezprostředně před provedením sterilizace.

Ad) A c) - kastrace

- Zákon č. 373 rozlišuje dva druhy kastrace:
- a) **terapeutickou**
- b) **testikulární.**
- V obou případech se jedná o zdravotní výkon, kterým se odstraní hormonálně aktivní část pohlavních žláz u muže s cílem potlačit jeho sexualitu.
- Kastraci lze provést pacientovi, který dovršil věk 21 let, u kterého
- **a)** odborné lékařské vyšetření prokázalo specifickou parafilní poruchu,
- **b)** se prokázaná specifická parafilní porucha projevila spácháním sexuálně motivovaného trestného činu,
- **c)** odborné lékařské vyšetření prokázalo vysokou míru pravděpodobnosti, že v budoucnosti spáchá sexuálně motivovaný trestný čin, a
- **d)** jiné léčebné metody nebyly úspěšné nebo ze zdravotních důvodů nelze jiné léčebné metody použít.
- Před započítím provedení kastrace je třeba písemný souhlas pacienta.

Ad) A d) – změna pohlaví transsexuálních pacientů

- Provedení zdravotních výkonů, jejichž účelem je provedení změny pohlaví chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce.
- **Transsexuální pacient** = osoba, u níž je trvalý nesoulad mezi psychickým a tělesným pohlavím („porucha sexuální identifikace“).
- Chirurgické výkony směřující ke změně pohlaví lze provést pacientovi:
- **a)** u něhož byla jednoznačně stanovena porucha sexuální identifikace a prokázána schopnost žít trvale jako osoba opačného pohlaví a
- **b)** který neuzavřel manželství nebo který nevstoupil do registrovaného partnerství anebo do obdobného svazku osob stejného pohlaví v cizině, popřípadě prokáže, že jeho manželství nebo registrované partnerství anebo obdobný svazek zaniklo.
- Lze provést pacientovi staršímu 18 let na základě jeho písemné žádosti a kladného stanoviska odborné komise.; u pacienta zbaveného způsobilosti k právním úkonům je navíc ještě třeba souhlasu soudu.
- S provedením změny pohlaví lze započít, jestliže k tomu pacient bezprostředně před započítáním udělil písemný souhlas.

Ad) A e) psychochirurgické výkony

- Neurochirurgický výkon, který se provádí k odstranění nebo zmírnění příznaků duševních nemocí v případě, kdy jsou již jiné léčebné metody vyčerpány a pokud existuje vysoká míra pravděpodobnosti, že výkon bude účinný.
- lze provést pacientovi, který dovršil věk 18 let, na základě
- a) písemného souhlasu pacienta a
- b) kladného stanoviska odborné komise.
- U nezletilého pacienta nebo pacienta s omezenou svéprávností je třeba písemný souhlas jeho zákonného zástupce a ještě souhlas soudu.
- S prováděním psychochirurg. výkonu lze započít, jen pokud k tomu dal pacient písemný souhlas bezprostředně před započítáním výkonu.

Ad) A f) – genetická vyšetření

- Genetické vyšetření zahrnuje:
- a) **klinické laboratorní vyšetření**
- b) **genetické laboratorní vyšetření**
- Je možné ho provést pouze pro účely:
- a) **zdravotních služeb** (např. k optimalizaci léčby, ke screeningu novorozenců za účelem geneticky podmíněných nemocí apod.)
- b) biomedicínského **výzkumu** spojeného se zdravím a jeho poruchami.
- Genetické vyšetření lze provést pacientovi na základě jeho písemného souhlasu, popř. souhlasu jeho ZZ.
- Postup, jehož účelem je vytvořit lidskou bytost, která má shodný lidský genom s jinou lidskou bytostí, ať již živou či mrtvou, je zakázán.
- Dále je zakázáno přenášet celý lidský genom do buněk jiného živočišného druhu a naopak přenášet lidské embryo do pohlavních orgánů jiného živočišného druhu.

Ad) A g) – odběry lidské krve a jejích složek

- Odběry lidské krve a jejích složek pro výrobu transfuzních přípravků a krevních derivátů a pro použití u člověka může provádět jen poskytovatel oprávněný k takové výrobě podle zákona o léčivech.
- Krev pro uvedené účely nelze odebrat osobám:
- a) nezletilým (kromě případů, kdy nelze odběr krve od nezletilého nahradit odběrem krve od osoby zletilé),
- b) umístěným v policejní cele, ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence či umístěným v zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy,
- c) při nařízené izolaci či karanténě
- d) hospitalizovaným bez jejich souhlasu.
- Za odebranou krev nevzniká osobě, které byla krev odebrána, nárok na finanční odměnu, s výjimkou účelně vynaložených výdajů spojených s odběrem krve, o které osoba požádá, a to do max. výše 5 % minimální mzdy.

Ad) B) – ověřování nových postupů použitím metody doposud nezavedené v klinické praxi na živém člověku

- Na živém člověku lze provádět ověřování nových postupů v oblasti preventivní, diagnostické a léčebné péče nebo biomedicínského výzkumu spojeného se zdravím a jeho poruchami použitím nezavedené metody, pouze za podmínek stanovených tímto zákonem.
- **Ověřování nezavedené metody lze provádět pouze za předpokladu, že**
- a) pacient, na němž má být nezavedená metoda ověřována, s tím udělil písemný souhlas,
- b) lze očekávat, že nezavedená metoda přinese příznivé výsledky ve prospěch pacienta, na němž má být ověřována,
- c) ověření nezavedené metody nelze dosáhnout se srovnatelnou účinností jiným způsobem a
- d) nehrozí opodstatněné nebezpečí, že následkem ověřování nezavedené metody dojde k dlouhodobému nebo vážnému poškození zdraví pacienta, na němž má být nezavedená metoda ověřována.

- Ověřování nelze provádět na osobách ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence, pokud takové ověření není jedinou možnou alternativou léčby u jinak neléčitelného onemocnění.
- Ověřování nezavedené metody může provádět jen poskytovatel, kterému MZ udělilo povolení k ověřování nezavedené metody.
- Poskytovatel, který hodlá ověřovat nezavedenou metodu, musí sestavit pro tento účel etickou komisi a uzavřít pojištění odpovědnosti za škodu na zdraví způsobenou pacientům v souvislosti s ověřováním nezavedené metody.
- Poskytovatel je povinen předložit do 30 dnů po ukončení ověřování nezavedené metody MZ závěrečnou zprávu o výsledku ověřování a MZ pak uzná nebo neuzná nezavedenou metodu jako standardní – informuje pak o tom ve svém Věstníku.

Ad) C) Posudková péče, lékařské posudky, pracovnílékařské služby, posuzování nemocí z povolání

- **I. Posudková péče a lékařské prohlídky**
- Posudkovou péčí se rozumí posuzování:
 - a) zdravotní způsobilosti ke vzdělávání pro potřeby škol a školských zařízení nebo k tělesné výchově a sportu nebo k jiným činnostem,
 - b) zdravotní způsobilosti pro potřebu a na žádost správních orgánů nebo jiných orgánů v případech stanovených právními předpisy,
 - c) zdravotní způsobilosti na vyžádání pacientem nebo ZZ pacienta nebo s jejich souhlasem na vyžádání právníkou osobou,
 - d) zdravotní způsobilosti k práci na základě pracovnílékařské prohlídky; zejména posuzování zdravotní způsobilosti zaměstnanců nebo osob ucházejících se o zaměstnání,
 - e) zdravotního stavu v souvislosti s nemocí z povolání nebo ohrožením nemocí z povolání,
 - f) zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění a pro potřeby úřadu práce,
 - g) zdravotního stavu pacienta pro jiné účely.

- Lékařský posudek se vydává na základě výsledků lékařské prohlídky, výpisu ze zdravotní dokumentace a posouzení zdravotní náročnosti příslušné činnosti (práce, služby, vzdělávání, sportu, tělesné výchovy aj. činnosti).
- Vydává ho registrující poskytovatel posuzované osoby – zpravidla jím je lékař se způsobilostí v oboru všeobecné praktické lékařství nebo v oboru praktický lékař pro děti a dorost.
- Z lékařského posudku musí být zřejmé, zda je posuzovaná osoba pro daný účel zdravotně způsobilá či nikoliv nebo způsobilá s podmínkou.
- Součástí posudku musí být poučení o možnosti podat návrh na jeho přezkoumání.
- Posudek je součástí zdravotnické dokumentace a návrhy na vydání lékařského posudku hradí ten, kdo o něj žádá.

- **II. Pracovnílékařské služby**

- Jsou zdravotní služby preventivní, jejich součástí je hodnocení vlivu pracovní činnosti, pracovního prostředí a pracovních podmínek na zdraví, provádění pracovnílékařských prohlídek, které jsou preventivními prohlídkami, a hodnocení zdravotního stavu za účelem posuzování zdravotní způsobilosti k práci, poradenství zaměřené na ochranu zdraví při práci a ochranu před pracovními úrazy, nemocemi z povolání a nemocemi souvisejícími s prací, školení v poskytování první pomoci a pravidelný dohled na pracovištích a nad výkonem práce.
- Pracovnílékařské služby pro zaměstnance a osoby ucházející se o zaměstnání zajišťuje a hradí zaměstnavatel za podmínek stanovených pracovními právními předpisy.
- Poskytovatelem pracovnílékařských služeb je poskytovatel v oboru všeobecného lékařství nebo v oboru pracovního lékařství.

- **III. Nemoci z povolání**

- Zdravotní stav osoby v souvislosti s nemocí z povolání zjišťují a posuzují poskytovatelé pracovnělékařských služeb.
- Nemoci z povolání posuzují, uznávají a vývoj zdravotního stavu osoby s uznanou nemocí z povolání sledují poskytovatelé v oboru pracovní lékařství. Posuzujícím lékařem je lékař se specializovanou způsobilostí nebo se zvláštní odbornou způsobilostí v oboru pracovní lékařství.

Ad D) Lékařské ozáření a klinické audity

- **I. Lékařské ozáření**
- Rozumí se jím ozáření fyzických osob podle jiného právního předpisu.
- Poskytovatel poskytující zdravotní služby, jejichž součástí je lékařské ozáření, je povinen:
 - a) provést lékařské ozáření jen v případě, že prokáže jeho přínos ve srovnání s újmou, která může ozáření způsobit;
 - b) vypracovat místní radiologické standardy a zajistit jejich dodržování;
 - c) vypracovat interní klinický audit a odstranit případné zjištěné nedostatky;
 - d) zajistit provedení externího klinického auditu k tomu oprávněnými osobami a odstranit případné zjištěné nedostatky;
 - d) zajistit dodržování pravidel radiační ochrany.

- **II. Klinické audity (interní a externí)**

- Cílem interního klinického auditu je ověřit a zhodnotit, zda zdravotní služby, jejichž součástí je lékařské ozáření, jsou prováděny v souladu s místními radiologickými standardy a zda je dodržován systém kvality lékařského ozáření.
- Provádí se jedenkrát za rok a poskytovatel vede o provedených interních klinických auditech evidenci.
- Cíle externího klinického auditu jsou obdobné jako u interního, ale jeho výsledky jsou srovnány s národními radiologickými standardy. Může ho provádět PO, které bylo Ministerstvem zdravotnictví uděleno oprávnění na základě souhlasného stanoviska Státního úřadu pro jadernou bezpečnost. Tato PO vydá poskytovateli zprávu o provedení externího klinického auditu, která obsahuje její zjištění.

Ad) E) Ochranné léčení

- Ochranné léčení se vykonává na základě pravomocného rozhodnutí soudu jako ochranné léčení:
- a) ústavní b) ambulantní.
- Ochranné léčení uložené soudem lze též vykonávat během výkonu trestu odnětí svobody ve zdravotnických zařízeních Vězeňské služby.
- Smyslem ochranného léčení je chránit společnost před pachateli trestných činů, kteří jsou nepřičetní nebo u kterých je předpoklad snadnějšího zapojení do společnosti po absolvování ochranného léčení.
- Ochranné léčení není trestem.
- Poskytovatel zajišťující ochranné léčení mimo výkon trestu odnětí svobody formou lůžkové péče může:
- a) výjimečně zakázat konkrétní návštěvu u pacienta, použití telefonu pacientem, předávání korespondence pacientovi – tehdy jestliže je důvodné podezření, že by závažným způsobem narušovaly individuální léčebný postup; z tohoto důvodu může rovněž kontrolovat balíky pacienta či nepovolit pacientovi krátkodobé opuštění zdravotnického zařízení. Náklady související s ochranným léčením hradí stát.

Odpovědnost ve zdravotnictví

- Právní, morální, politická, společenská...
- **Právní odpovědnost** = zvláštní forma právního vztahu, ve kterém dochází na základě porušení právní povinnosti ke vzniku nové právní povinnosti sankční povahy (viz Gerloch, A.: Teorie práva. Dobrá voda, Aleš Čeněk, 2001, 2. vydání, str. 156)
- **Sankce** je nejobecnějším znakem odpovědnosti. Spočívá v povinnosti snést zákonem stanovenou újmu za předpokladu, že nastane zákonem předvídaná skutečnost (může jít o peněžitý trest, povinnost nahradit škodu, neplatnost smlouvy...)

- Předpoklady vzniku právní odpovědnosti jsou následující:
- a) protiprávní jednání nebo opomenutí (postup non lege artis);
- b) škodlivý následek, jímž se rozumí porušení nebo ohrožení zákonem chráněných hodnot, typicky újma;
- c) příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním či opomenutím a způsobeným škodlivým následkem;
- d) zavinění (s výjimkou případů objektivní odpovědnosti)
- Rozlišujeme odpovědnost za zavinění (**subjektivní odpovědnost**) a odpovědnost bez zřetele na zavinění (**odpovědnost objektivní**), ta buď připouští možnost liberace (vyvinění) anebo nikoliv (odpovědnost absolutní).

- Protiprávní jednání se dělí na **aktivní, komisivní** (dotyčný konal, co neměl) a **pasivní, omisivní** (tj. nekonal, když konat měl).
- Vždy musí být bezpečně prokázána příčinná souvislost mezi jednáním a následkem, vysoká míra pravděpodobnosti nestačí! Důkazní břemeno je v tomto případě na žalobci (pacientovi).
- Příčinná souvislost mezi jednáním a následkem je dána tehdy, jestliže by bez zaviněného jednání pachatele nenastal škodlivý následek.
- Zavinění se dělí na **úmyslné** (úmysl přímý a nepřímý) a **nedbalostní** (nedbalost vědomá a nevědomá).

- Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel:
- **a)** *chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem (přímý úmysl - poskytovatel záměrně aktivně pacienta poškodí) nebo*
- **b)** *věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn (úmysl nepřímý)- poskytovatel nechce pacientovi ublížit, ví však, že může a nic s tím nedělá)*
- Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel:
- **a)** *věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí (vědomá nedbalost) – poskytovatel nechce škodu způsobit, ale ví, že se tak stát může a pouze spoléhá na to, že se tak nestane), nebo*
- **b)** *nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl (nedbalost nevědomá).*
- **Předpokladem trestní a občanskoprávní odpovědnosti za škodu je zavinění!!!**

Odpovědnost poskytovatelů ZS a zdravotnických pracovníků

- Poskytovatelé ZS i jednotliví zdravotničtí pracovníci vstupují do řady odpovědnostních vztahů.
- Druhy právní odpovědnosti:
 - a) občanskoprávní
 - b) trestní
 - c) pracovněprávní
 - d) správní
 - e) disciplinární
 - f) smluvní

Trestní odpovědnost

- Upravuje ji zákon č. **40/2009 Sb., trestní zákoník**, ve znění pozdějších předpisů
- Vztah občanskoprávní a trestní odpovědnosti
→ platí zásada subsidiarity trestní represe (ultima ratio), ta by měla nastoupit až tehdy, kdy nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu anebo tyto možnosti jsou již vyčerpány.
- Primárně jde o represivní, sankční nástroj.

Znaky trestného činu

- Aby mohlo jít o TČ, musí být naplněny všechny jeho znaky současně:
- 1) **objekt** – zákonem chráněný společenský zájem (např. ochrana života a zdraví, majetku, svobody, důstojnosti člověka...)
- 2) **objektivní stránka** – existence trestného jednání, škodlivý následek takového jednání a příčinná souvislost mezi jednáním a následkem
- 3) **subjekt** – trestně odpovědné jsou osoby od 15 let, pokud mohly v době spáchání činu rozpoznat jeho protiprávnost a ovládat své jednání
- 4) **subjektivní stránka** – zavinění pachatele (buď nedbalostní nebo úmyslné)
- **§ 13**
- **Trestný čin**
- *(1) Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*
- *(2) K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.*

- Za TČ mohou být ukládány výlučně sankce, které jsou uvedeny v trestním zákoníku, jiné druhy sankcí jsou vyloučeny. Jde o tyto **tresty**:
 - Odnětí svobody
 - Domácí vězení
 - Propadnutí majetku
 - Peněžitý trest
 - Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
 - Zákaz činnosti
 - Zákaz pobytu
 - Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné akce...
- **Ochrannými opatřeními** jsou ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci a ochranná výchova.

- Zvláštní část trestního zákoníku je rozdělená do třinácti hlav podle toho, proti jakému chráněnému zájmu jsou trestné činy, jenž jsou v nich obsaženy, zaměřeny.
- Zdravotničtí pracovníci jsou nejčastěji stíháni pro trestné činy proti životu a zdraví. Vyplývá to z povahy jejich práce, kdy případná nedbalost vede k poškození života či zdraví pacienta.
- Při výkonu jejich povolání přichází v úvahu také trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, trestné činy majetkové a další.

- **Trestný čin neposkytnutí pomoci**

- **§ 150**

- *(1) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*
- *(2) Kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví nebo vážného onemocnění, neposkytne potřebnou pomoc, ač je podle povahy svého zaměstnání povinen takovou pomoc poskytnout, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*
- Jde o typicky omisivní jednání – osoba je povinna konat, ale nekoná
- Pro zdravotnické pracovníky (sestry, lékaře...) je stanovena vyšší trestní sazba! Lékař je povinen pomoci co nejlépe tak, jak mu to umožňují momentální podmínky a jako „profesionál“ je povinen poskytnout potřebnou pomoc i v případě, že by to pro něj mělo znamenat podstoupení nebezpečí s tím spojeného (např. je povinen snášet i riziko infekce nakažlivou chorobou, HIV...).

- **Ublížení na zdraví a těžké ublížení na zdraví**

- rozdíl je dán tím, jak široce došlo k porušení tělesných nebo duševních funkcí a k zasažení do obvyklého způsobu života poškozeného. Ublížení na zdraví je stav, který porušením takových funkcí znesnadňuje obvyklý způsob života poškozeného nikoli jen po krátkou dobu a který vyžaduje lékařské ošetření, kdežto *těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění* (§ 122 TZ) – např. zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, zohyzdění, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu...
- Zde připadá nejčastěji v úvahu nedbalostní zavinění, např. selhání lékaře v důsledku postupu non lege artis.
- Určujícím znakem tohoto trestného činu je porušení důležité povinnosti vyplývající z pachatelova zaměstnání nebo postavení.

- **Trestný čin účasti na sebevraždě**

- **§ 144**

- *(1) Kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody až na tři léta.*
- Jde o úmyslný TČ. Trestné je i jednání, kterým by lékař nevyléčitelně nemocné osobě opatřil prostředky k ukončení života, patří sem i situace, kdy by si pacient schoval léky, jejichž užití ve větší míře by mohlo být smrtelné a lékař o tom ví, nemůže tuto skutečnost ignorovat. Pokud by však léčiva na žádost pacienta k ukončení jeho života sám aplikoval, nebude lékař odpovědný za účast na sebevraždě, ale za TČ vraždy.
- Trestní sazba se zvyšuje, pokud by lékař spáchal tento TČ na těhotné ženě, dítěti či osobě s duševní poruchou.

- **Trestný čin padělání a vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku a nálezu**
- **§ 350**
- *(2) Stejně bude potrestán, kdo jako lékař nebo jiná způsobilá zdravotnická osoba vystaví nepravdivou nebo hrubě zkreslenou lékařskou zprávu, posudek nebo nález nebo v něm zamlčí podstatné skutečnosti o zdravotním stavu svém nebo jiného, aby jej bylo užito v řízení před orgánem sociálního zabezpečení nebo před jiným orgánem veřejné moci, v trestním, občanském nebo jiném soudním řízení (...) bude potrestán odnětím svobody až na 2 léta nebo zákazem činnosti.*
- Vyžadováno je úmyslné zavinění. Typicky jde o případy, kdy se lékař bude snažit pacientovi vyhovět a zkreslí lékařskou zprávu tak, aby měl pacient nárok na určitou sociální dávku (invalidní důchody, příspěvky na péči, pracovní neschopnost...). TČ se naopak nedopustí lékař, který sám byl obelhán např. tím, že ho pacient nepravdivě informoval o svých potížích.

- **Trestný čin neoprávněného nakládání s osobními údaji**
- Regulováno zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů
- **§ 180**
- *(2)...kdo, byť i z nedbalosti, poruší státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti tím, že neoprávněně zveřejní, sdělí nebo zpřístupní třetí osobě osobní údaje získané v souvislosti s výkonem svého povolání, zaměstnání nebo funkce, a způsobí tím vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se osobní údaje týkají (...) bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.*
- Zdravotníci pracovníci jsou povinni o všem, co se dozvěděli v souvislosti s poskytováním zdravotní péče, mlčet, zejména, aby nedocházelo k nabourání důvěrného vztahu pacient – lékař. Skutečnostmi, o nichž se dozvěděli, jsou míněny nejen údaje o zdravotním stavu, ale také informace z rodinného nebo pracovního života.
- Mlčenlivost může být v oblasti zdravotnictví prolomena pouze ze zákonem stanovených důvodů (např. při podezření pacienta na spáchání TČ).

- **Trestný čin nedovolené nakládání s tkáněmi**
- **§ 165**
- *(1) Kdo v rozporu s jiným právním předpisem provede z těla mrtvého člověka odběr tkáně, buňky nebo orgánu, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.*
- *(2) Stejně bude potrestán, kdo v úmyslu obohatit sebe nebo jiného nakládá s odebranou lidskou tkání, buňkou nebo odebraným lidským orgánem v rozporu s jiným právním předpisem.*
- V rozporu např. s transplantačním zákonem, zákonem o specifických zdravotních službách... přitěžující okolností je, když tento čin spáchá jako člen organizované skupiny.

- **Trestný čin nedovolené nakládání s lidským embryem a lidským genomem**
- **§ 167**
- **(1) Kdo v rozporu s jiným právním předpisem**
- **a) použije pro výzkum lidské embryo nebo větší množství lidských embryonálních kmenových buněk nebo jejich linií,**
- **b) doveze nebo vyveze lidské embryo nebo větší množství lidských embryonálních kmenových buněk nebo jejich linií, nebo**
- **c) přenese lidský genom do buněk jiného živočišného druhu nebo naopak,**
- **bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.**
- **(2) Stejně bude potrestán,**
- **a) kdo provádí zákroky směřující k vytvoření lidského embrya pro jiný účel než pro přenesení do ženského organismu,**
- **b) kdo přenese vytvořené lidské embryo do dělohy jiného živočišného druhu, nebo**
- **c) kdo během výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách provádí s těmito buňkami manipulace směřující k vytvoření nového lidského jedince (reprodukční klonování)**

Trestné činy proti těhotenství ženy

- § 159
- **Nedovolené přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy**
- Trestná je i příprava činu
- § 160
- **Nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy**
- *(1) Kdo se souhlasem těhotné ženy uměle přeruší její těhotenství jinak než způsobem přípustným podle zákona o umělém přerušení těhotenství, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo zákazem činnosti.*
- § 161
- **Pomoc těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství**
- Trestně odpovědný je ten, kdo těhotné ženě pomáhá k tomu, aby
- své těhotenství sama uměle přerušila.
- § 162
- **Svádění těhotné ženy k umělému přerušení těhotenství**
- Těhotná žena, která své těhotenství sama uměle přeruší nebo o to jiného požádá nebo mu to dovolí, není pro takový čin trestná, a to ani podle ustanovení o návodci a pomocníkovi.

Další trestné činy zdravotnických pracovníků

- **Podvod** – patří sem zejména případy, kde jsou v rámci zdravotnictví vykazovány neprovedené výkony, předepisovány lékařské recepty na fiktivní pacienty.
- **Ohrožení pod vlivem návykové látky** – případy, kdy zdravotník ve službě vykonává práci pod vlivem návykové látky, která by mohla negativně ovlivnit řádný výkon jeho práce; odpovědný je bez ohledu na to, zda došlo či nedošlo k nějakému pochybení.
- **Neoznámení a nepřekažení TČ** - jde o činy, u kterých je stanovena pro všechny občany povinnost je oznámit nebo překazit, u zdravotníků by přicházelo do úvahy týrání svěřené osoby, vražda, těžké ublížení na zdraví, pohlavní zneužívání.
- **Omezení a zbavení osobní svobody** – např. hospitalizace pacienta bez splnění zákonných podmínek a nahlášení soudu, která by trvala nikoliv velmi krátkou dobu.

Okolnosti vylučující protiprávnost

- Takové okolnosti, které pachatele trestného činu, který by jinak – za jiných okolností – byl TČ, ospravedlňují, tzn. zbavují ho trestní odpovědnosti.
- V praxi to znamená, že jednání, které by jinak naplňovalo skutkovou podstatu **trestného** činu, za těchto **okolností** od počátku není trestné, protože schází **protiprávnost**.
- Patří sem:
 - A) **výkon povolání**
 - B) **krajní nouze**
 - C) **svolení poškozeného**
 - D) **přípustné riziko**

- **Výkon povolání** – zásahy do integrity pacienta prováděné v rámci výkonu povolání lékaře jsou v českém právu pojímány jako právem aprobovaná činnost realizovaná za účelem schváleným právním řádem, jinak by šlo o trestné činy proti životu a zdraví.
- **Krajní nouze** – je odvraceno nebezpečí „činem jinak trestným“, který trestným činem ani přestupkem není, přestože toto jednání jejich zákonné znaky jinak naplňuje, přičemž nebezpečí nelze odvrátit jinak a následek nesmí být stejně závažný nebo závažnější než ten, který hrozil.
- **Svolení poškozeného** – svolením poškozeného se stává čin, který by jinak byl trestný, činem oprávněným, jde o zásadní podmínku beztrestnosti lékařského zákroku.
- **Přípustné riziko** – bez rizika není možný vývoj vědeckého poznání, proto právní řád musí tolerovat i určitá přiměřená rizika, která jsou s touto dovolenou, prospěšnou činností a žádoucí činností spojena (např. vyvinutí nových léčivých přípravků, ověření nových léčebných metod, výzkum na kmenových buňkách apod.).

Občanskoprávní odpovědnost

- **Dělíme ji na:** smluvní a deliktní (mimosmluvní), subjektivní a objektivní, odpovědnost za újmu a za vady z prodlení.
- V naprosté většině případů jde o odpovědnost poskytovatele zdravotních služeb, za škodu tedy odpovídá zaměstnavatel, jen ve zcela výjimečných případech může jít o odpovědnost samotného zaměstnance (např. je-li škoda způsobena úmyslně nebo jde o zjevné porušení plnění pracovních povinností zaměstnance, tzv. exces)
- poskytovatel ZS je pro tyto případy pojištěn (profesní pojištění)
- Je pro ni typické, že plní zejména kompenzační funkci, tj. má odčinit vzniklý nepříznivý následek.
- Subjektivní o. – odpovědnost za zaviněné protiprávní jednání, škodu způsobil jiný subjekt než ten, komu škoda (újma) nastala
- Objektivní o. – není zde vyžadováno zavinění, důležitá je existence újmy, nikoliv však vnitřní vztah škůdce k jednání a následku.

- Občanskoprávní odpovědnost plní především funkci ***prevenční, uhrazovací a satisfakční***.
- **Prevence**
- Základní povinností, která je uložena každému, je počínat si tak, aby újma (na svobodě, životě, zdraví či majetku) jiné osoby pokud možno vůbec nenastala.
- Porušení této povinnosti nemusí být způsobeno jen tím, že např. poskytovatel ZS jedná tak, že dochází k ohrožení chráněných zájmů, stačí i to, že je nečinný, ačkoliv by měl vyvinout určité úsilí, aby předešel vzniku újmy (např. předcházet zhoršení zdravotního stavu pacientů).
- Obecným pravidlem je, že při odvracení hrozící újmy by nemělo dojít ke vzniku větší nebo závažnější újmy, než je ta, která původně hrozila.

- Újma způsobená pacientovi je škodlivým následkem, který je předpokladem vzniku občanskoprávní odpovědnosti – občanský zákoník rozlišuje 2 typy újmy:
- A) **majetkovou, materiální** (škoda) – spočívá v újmě na jmění poškozeného
- B) **nemajetková, nemateriální** – ostatní
- S tím souvisí **náhrada škody** – majetková újma se skládá z náhrady skutečné škody a ušlého zisku, nelze-li nahradit škodu uvedením v původní stav; hradí se v penězích (nejčastěji půjde např. o úhradu nákladů spojených s péčí o zdraví – výdaje na protézy, rehabilitace, ošetřovatele či náklady pohřbu).
- Nemajetková újma (pakliže se nejedná o škodu na zdraví), se hradí přiměřeným zadostiučiněním, které se hradí opět v penězích. Je hůře definovatelná, může mít více podob.
- Náhrada škody na zdraví je upravena zvláštním ustanovením OZ

- **§ 2958**

- *Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou (tzv. bolestné), vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.*

- **§ 2959**

- *Při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.*
- Otázkou je **výše náhrady škody** – OZ byla zrušena vyhláška o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění a byla nově vytvořena metodika Nejvyššího soudu ČR, která ale není závazná; počítá se se zásadní úlohou soudních znalců, kteří odhadnou výši odškodnění pro konkrétní případ.

Některé případy občanskoprávní odpovědnosti ve zdravotnickém právu

Škoda způsobená nesprávnou radou nebo informací

§ 2950 OZ

Kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, nahradí škodu, způsobí-li ji neúplnou nebo nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu v záležitosti svého vědění nebo dovednosti. Jinak se hradí jen škoda, kterou někdo informací nebo radou způsobil vědomě.

Toto ustanovení lze vyložit tak, že lékař/zdravotnický pracovník bude odpovědný pouze za poskytnutí nesprávné či neúplné rady nebo informace, která představuje postup non lege artis.

- **Škoda způsobená věcí**
- **§ 2936**
- *Kdo je povinen někomu něco plnit a použije při tom vadnou věc, nahradí škodu způsobenou vadou věci. To platí i v případě poskytnutí zdravotnických, sociálních, veterinárních a jiných biologických služeb.*
- Jedná se o objektivní odpovědnost, které se nelze zprostit, ale ustanovení je mírnější než v předchozím OZ.
- Nejčastější jsou případy popálenin, ke kterým dojde vadou použitého přístroje, např. elektrické dečky apod.
- Může se ale jednat i o vadu nástroje, léku nebo jiné věci použité při poskytování zdravotnických služeb, které mají za následek vznik škody (vadná nesterilní jehla apod.).

- **Škoda z provozu dopravních prostředků**
- **§ 2927**
- *(1) Kdo provozuje dopravu, nahradí škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu. Stejnou povinnost má i jiný provozovatel vozidla, plavidla nebo letadla, ledaže je takový dopravní prostředek poháněn lidskou silou.*
- *(2) Povinnosti nahradit škodu se nemůže provozovatel zprostit, byla-li škoda způsobena okolnostmi, které mají původ v provozu. Jinak se zprostití, prokáže-li, že škodě nemohl zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které lze požadovat.*
- Typickými případy jsou situace, kdy je pacient přepravován vozidly ZZS, dále případy, kdy jsou pacienti poskytovatele dlouhodobé péče převáženi na výlet, mezi jednotlivými poskytovateli apod. a dojde k nehodě.

- **Škoda na odložené věci**

- **§ 2495**

- *Je-li s provozováním nějaké činnosti zpravidla spojeno odkládání věcí a byla-li věc odložena na místě k tomu určeném nebo na místě, kam se takové věci obvykle ukládají, nahradí provozovatel poškození, ztrátu nebo zničení věci tomu, kdo ji odložil, popřípadě vlastníku věci. Stejně nahradí škodu provozovatel hlídaných garáží nebo zařízení podobného druhu, jedná-li se o dopravní prostředky v nich umístěné a o jejich příslušenství.*
- Týká se především poskytovatelů ZS (ambulantní, jednodenní nebo lůžkové péče) – jestliže si osoba odloží své věci (svršky, zavazadla, osobní věci...) na místě k tomu určeném nebo na místě, kam se obvykle odkládají, nahradí poskytovatel ZS poškození ztrátu nebo zničení věci. Je tedy zcela na poskytovateli, aby zabezpečil, že nebude docházet ke ztrátám věcí v čekárnách, skříňkách apod.
- Odpovědnosti za škodu vzniklou na odložených věcech není možné se zprostit, nápisy „Za odložené věci neručíme“ tak nemají na vznik odpovědnosti vliv.

- **Škoda vzniklá porušením smluvní povinnosti**
- **§ 2913**
- *(1) Poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.*
- *(2) Povinnosti k náhradě se škůdce zproští, prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli. Překážka vzniklá ze škůdcových osobních poměrů nebo vzniklá až v době, kdy byl škůdce s plněním smluvené povinnosti v prodlení, ani překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat, ho však povinnosti k náhradě nezproští.*
- Mezi poskytovatelem zdravotních služeb a jejich příjemcem je smluvní vztah – způsobí-li poskytovatel ZS újmu porušením smluvní povinnosti, povinnost nahradit vzniklou újmu se ukládá bez zavinění.

- Tato smluvní odpovědnost lékaře je **objektivní s možností liberace** – tou je existence mimořádné, nepředvídatelné a nepřekonatelné překážky, která vznikla nezávisle na vůli škůdce, přičemž tyto znaky musí být naplněny kumulativně.
- Jde tedy o překážku, která vznikla mimo sféru kontroly poskytovatele a bez možnosti ovlivnit ji.
- Jde o **tzv. vyšší moc** (vis maior), různé společenské události či jiná jednání třetích osob. Při poskytování zdravotních služeb by se mohlo jednat o situaci, kdy dojde k hromadnému neštěstí a je třeba poskytnout najednou péči mnohonásobně většímu počtu pacientů, než se dalo rozumně předpokládat a očekávat.

Pracovněprávní odpovědnost

- Je odpovědností zaměstnance vůči zaměstnavateli za škodu, kterou zaměstnanec způsobí zaměstnavateli porušením svých právních povinností.
- Stejně jako u občanskoprávní odpovědnosti i u pracovněprávní odpovědnosti je na prvním místě **povinnost předcházet vzniku škod (prevenční povinnost)** – ta by měla být zohledněna i při vytváření pracovního prostředí, podmínek práce, rozvržení směn apod.
- **§ 248 (1)** *Zaměstnavatel je povinen zajišťovat svým zaměstnancům takové pracovní podmínky, aby mohli řádně plnit své pracovní úkoly bez ohrožení zdraví a majetku; zjistí-li závady, je povinen učinit opatření k jejich odstranění.*
- **(2)** *Zaměstnavatel je z důvodu ochrany majetku oprávněn v nezbytném rozsahu provádět kontrolu věcí, které zaměstnanci k němu vnášejí nebo od něho odnášejí, popřípadě provádět prohlídky zaměstnanců. Při kontrole a prohlídce podle věty první musí být dodržena ochrana osobnosti. Osobní prohlídku může provádět pouze fyzická osoba stejného pohlaví.*
- **§ 249 (1)** *Zaměstnanec je povinen počínat si tak, aby nedocházelo k majetkové újmě (dále jen „škoda“), nemajetkové újmě ani k bezdůvodnému obohacení. Hrozí-li škoda nebo nemajetková újma, je povinen na ni upozornit nadřízeného vedoucího zaměstnance.*
- ...
- **(3)** *Zjistí-li zaměstnanec, že nemá vytvořeny potřebné pracovní podmínky, je povinen oznámit tuto skutečnost nadřízenému vedoucímu zaměstnanci (např. chybí mu ochranné pracovní pomůcky, pracoviště neodpovídá hygienickým standardům...)*

- **Obecná odpovědnost zaměstnance za škodu**
- § 250 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce
- *(1) Zaměstnanec je povinen nahradit zaměstnavateli škodu, kterou mu způsobil zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.*
- *(2) Byla-li škoda způsobena také porušením povinností ze strany zaměstnavatele, povinnost zaměstnance nahradit škodu se poměrně omezí.*
- Zavinení zaměstnance musí zaměstnavatel prokázat, tj. není možno ho předpokládat (s urč. výjimkami).

- **Odpovědnost za nesplnění povinností k odvrácení škody**
- Na zaměstnanci, který vědomě neupozornil vedoucího zaměstnance na hrozící škodu, ani nezakročil proti hrozící škodě, ačkoliv tak mohl vzniku škody zabránit, může zaměstnavatel požadovat, aby přispěl k úhradě škody v rozsahu přiměřeném okolnostem.
- **§ 251 (2)** *Zaměstnanec není povinen nahradit škodu, kterou způsobil při odvrácení škody hrozící zaměstnavateli nebo nebezpečí přímo hrozícího životu nebo zdraví, jestliže tento stav sám úmyslně nevyvolal a počínal si přitom způsobem přiměřeným okolnostem.*
- (tj. takový způsob, při kterém nedojde ke vzniku škody větší, než jaká původně hrozila)

- **Odovědnost za schodek na svěřených hodnotách, které je zaměstnanec povinen vyúčtovat**
- **§ 252**
- *(1) Byla-li se zaměstnancem uzavřena dohoda o odpovědnosti k ochraně hodnot svěřených zaměstnanci k vyúčtování, za které se považují hotovost, ceniny, zboží, zásoby materiálu nebo jiné hodnoty, které jsou předmětem obratu nebo oběhu, s nimiž má zaměstnanec možnost osobně disponovat po celou dobu, po kterou mu byly svěřeny, je povinen nahradit zaměstnavateli schodek vzniklý na těchto hodnotách.*
- *(2,4) Dohoda o odpovědnosti za svěřené hodnoty smí být uzavřena nejdříve v den, kdy fyzická osoba dosáhne 18 let věku a v písemné podobě.*
- *(5) Zaměstnanec se zproští povinnosti nahradit schodek zcela nebo zčásti, jestliže prokáže, že schodek vznikl zcela nebo zčásti bez jeho zavinění, zejména, že mu bylo zanedbáním povinnosti zaměstnavatele znemožněno se svěřenými hodnotami nakládat.*
- **Zde se předpokládá zavinění zaměstnance, není třeba ho dokazovat!!**
- **Schodek bývá zpravidla zjištěn inventarizací.**

- **Odpovědnost za ztrátu svěřených věcí**
- § 255
- *(1) Zaměstnanec je povinen nahradit škodu způsobenou ztrátou nástrojů, ochranných pracovních prostředků a jiných podobných věcí, které mu zaměstnavatel svěřil na písemné potvrzení.*
- *(2) Věc podle odstavce 1, jejíž cena přesahuje 50000 Kč, smí být zaměstnanci svěřena jen na základě dohody o odpovědnosti za ztrátu svěřených věcí.*
- U dohody je opět nutná písemná forma a věk zaměstnance min. 18 let.
- Drobnější předměty potřebné k výkonu povinností vyplývajících z PP může zaměstnanec převzít na písemné potvrzení (flash disk, mobilní telefon...).

- **Rozsah náhrady škody**
- **§ 257**
- *(1) Zaměstnanec, který má povinnost nahradit škodu podle § 250, je povinen nahradit zaměstnavateli skutečnou škodu, a to v penězích, jestliže neodčiní škodu uvedením v předešlý stav.*
- *(2) Výše požadované náhrady škody způsobené z nedbalosti nesmí přesáhnout u jednotlivého zaměstnance částku rovnající se čtyřapůlnásobku jeho průměrného měsíčního výdělku před porušením povinnosti, kterým způsobil škodu. Toto omezení neplatí, byla-li škoda způsobena úmyslně, v opilosti, nebo po zneužití jiných návykových látek.*
- *(3) Jde-li o škodu způsobenou úmyslně, může zaměstnavatel požadovat, kromě částky uvedené v odstavci 2, i náhradu ušlého zisku.*
- Forma náhrady bude záviset především na dohodě zaměstnance a zaměstnavatele.

- Zaměstnanec se zproští odpovědnosti za škodu, je-li stížen duševní poruchou a není schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky – to neplatí, pokud se zaměstnanec uvedl do takového stavu vlastní vinou (požíváním alkoholu či jiných návykových látek)
- Za škodu odpovídá i zaměstnanec, který ji způsobil úmyslným jednáním proti dobrým mravům.
- Výši škody je zaměstnavatel povinen se zaměstnancem projednat a písemně mu ji oznámit zpravidla nejpozději do 1 měsíce ode dne, kdy bylo zjištěno, že škoda vznikla a že za ni zaměstnanec odpovídá.

Disciplinární odpovědnost

- Část zdravotníků podléhá i disciplinární odpovědnosti (lékaři, lékárníci, stomatologové...) – jde o ty, kteří musí být v rámci výkonu svého povolání členy příslušné stavovské organizace (České lékařské komory, České lékárnické komory, České stomatologické komory...).
- Podmínky členství, práva a povinnosti členů, oprávnění jednotlivých komor jsou vymezeny zákonem č 220/1991 Sb., o české lékařské komoře, České lékárnické komoře a České stomatologické komoře, ve znění pozdějších předpisů
- Komory vydávají vnitřní předpisy, kterými podrobněji upravují svoji činnost; jsou právníckými osobami.

- **Komory**

- **a)** dbají, aby členové komor vykonávali své povolání odborně, v souladu s jeho etikou a způsobem stanoveným zákony a řády komor,
- **b)** zaručují odbornost svých členů a potvrzují splnění podmínek k výkonu lékařského, stomatologického a lékárnického povolání podle zvláštních předpisů,
- **c)** posuzují a hájí práva a profesní zájmy svých členů,
- **d)** chrání profesní čest svých členů,
- **e)** vedou seznam členů.

- **Z hlediska disciplinární odpovědnosti je důležitý § 9 odst. 2 zákona č 220/1991 Sb.**
- **(2) Každý člen komory má povinnost**
- **a) vykonávat své povolání odborně, v souladu s jeho etikou a způsobem stanoveným zákonem,**
- **b) dodržovat organizační, jednací, volební a disciplinární řád komory,**
- **c) řádně platit stanovené příspěvky,**
- **d) oznámit příslušným orgánům komory změny související s výkonem lékařského nebo lékárnického povolání,**
- **e) v případech stanovených komorou uzavřít odpovědnostní pojištění.**
- **Pokud člen komory neplní své povinnosti, vystavuje se riziku sankcí (např. důtky, peněžité sankce, vyloučení z komory...).**

Odpovědnost za přestupky

- Problematiku upravují zákony č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, účinné od 1.7.2017.
- § 5 zákona č. 250/2016 Sb. vymezuje přestupek:
- *Přestupkem je společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.*
- Odpovědná za přestupek může být jak FO, tak i PO (k naplnění znaků přestupku dojde jednáním FO, která se za účelem posuzování odpovědnosti právnické osoby za přestupek považuje za osobu, jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě a která porušila právní povinnost uloženou právnické osobě – např. statutární orgán, člen statutárního orgánu...)
- Na rozdíl od trestního práva dostačuje pro vznik odpovědnosti za přestupek zavinění z nedbalosti, nestanoví-li zákon výslovně, že je potřeba zavinění úmyslného.

- Nejběžnějšími přestupky v této oblasti budou přestupky vztahující se k povinné mlčenlivosti a nakládání se zdravotnickou dokumentací dle zákona o zdravotních službách a dle zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů či podle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví .
- Přestupky projednávají příslušné obecní úřady obcí s rozšířenou působností nebo zvláštní orgány obcí (např. komise, které zřizuje starosta) a jiné správní orgány, stanoví-li tak zákon.
- Za přestupek lze uložit tzv. správní trest, kterým je:
- napomenutí, pokuta, zákaz činnosti, propadnutí věci nebo náhradní hodnoty, zveřejnění rozhodnutí o přestupku.

Děkuji Vám za pozornost.